

9.6.2015

Jakelussa mainitut

Hyvä vastaanottaja

Valtioneuvosto teki 30.8.2012 periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta. Periaatepäätöksessä linjataan Suomen soiden ja turvemaiden käytön ja suojelun kokonaisuutta, joka liittyy usean ministeriön toimialaan. Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö vastaavat omalla toimialallaan valtioneuvoston periaatepäätöksen linjausten toimeenpanosta sekä sen seurannasta.

Periaatepäätöksen mukainen seuranta tehtiin virkatyönä pääosin vuoden 2014 kesän ja syksyn aikana. Ohessa on tiedoksenne maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhdessä laatima katsaus periaatepäätöksen toimeenpanosta.

Juha Ojala
osastopäällikkö

JAKELU

Aulikki Alanen, ympäristöministeriö
Aimo Aalto, työ- ja elinkeinoministeriö
Kaisu Aapala, Suomen ympäristökeskus
Marja Hilska-Aaltonen, maa- ja metsätalousministeriö
Kirsi Kalliokoski, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Ismo Karhu, Pohjois-Pohjanmaan liitto
Leila Korpela, Suoseura ry
Jari Kostama, Energiateollisuus ry

Raija Laiho, Luonnonvarakeskus
Hanne Lohilahti, ympäristöministeriö
Ilpo Mattila, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
Hannu Niemelä, Tapio Oy
Jaakko Silpola, Vapo Oy
Risto Sulkava, SLL
Eila Turtola, Luonnonvarakeskus
Kirsi Vallinheimo, valtiovarainministeriö
Kimmo Virtanen, Geologian tutkimuskeskus
Ansa Selänne, Keski-Suomen ELY-keskus
Samuli Joensuu, Tapio Oy
Tapio Pouta, Metsähallitus
Hannu Salo, Bioenergia ry
Matti Seppälä, Suomen Metsäkeskus
Kai Kaatra, maa- ja metsätalousministeriö
Marja Kokkonen, maa- ja metsätalousministeriö
Matti Mäkelä, maa- ja metsätalousministeriö
Hanna Mattila, maa- ja metsätalousministeriö

Valtioneuvoston periaatepäättös soiden ja turvemaiden
kestävästä ja vastuullisesta käytöstä sekä suojelusta

periaatepäättöksen toimeenpanon seuranta 2014

Sisältö

JOHDANTO	3
I Valtioneuvoston periaatepäätös	3
II Periaatepäätöksen toimeenpano	3
III Periaatepäätöksen toimeenpanon seuranta	3
1. KOHDENNETAAN SOITA MERKITTÄVÄSTI MUUTTAVA UUSI MAANKÄYTTÖ OJITETUILLE TAI LUONNONTILALTAAN MUUTEN MERKITTÄVÄSTI MUUTTUNEILLE SOILLE JA TURVEMAILLE (Periaatepäätöksen luku 2.1)	5
2. PARANNETAAN SUOLUONNON TILAA (Periaatepäätöksen luku 2.2)	8
3. VÄHENNETÄÄN SOIDEN JA TURVEMAIEN KÄYTÖSTÄ AIHEUTUVAA VESISTÖKUORMITUSTA (Periaatepäätöksen luku 2.3)	11
4. KEHITETÄÄN LAINSÄÄDÄNTÖÄ JA SEN TOIMIVUUTTA (Periaatepäätöksen luku 2.4)	17
5. VAHVISTETAAN MAAKUNTAKAAVOITUKSEN OHJAUSVAIKUTUSTA SOIDEN KÄYTÖN SUUNNITTELUSSA (Periaatepäätöksen luku 2.5)	19
6. HOIDETAAN JA KÄYTETÄÄN SUOMETSIÄ KESTÄVÄSTI (Periaatepäätöksen luku 2.6) SELVITETÄÄN METSÄTALOUDELLISESTI KANNATTAMATTOMIEN OJITETTUIEN SUOMETSIIEN JATKOKÄYTTÖMAHDOLLISUUDET (Periaatepäätöksen luku 2.7)	20
7. PARANNETAAN ILMASTONMUUTOKSEN HILLINTÄÄN TARVITTAVAA TIETOPOHJAA JA OHJATAAN SEN PERUSTEELLA SOIDEN JA TURVEMAIEN KÄYTTÖÄ (Periaatepäätöksen luku 2.8)	22
8. OHJATAAN TURPEEN KÄYTTÖÄ KESTÄVÄÄN SUUNTAAN (Periaatepäätöksen luku 2.9)	22
9. TURVATAAN TURVEPOHJAISTEN PELTOJEN VILJELYLLÄ KOTIMAISTA RUOANTUOTANTOA SEKÄ ILMASTO- JA ENERGIAPAKETIN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISTA (Periaatepäätöksen luku 2.10) sekä VÄHENNETÄÄN TURVEPELTOJEN VILJELYSTÄ JA RAIVAUKSESTA AIHEUTUVAA VESISTÖKUORMITUSTA	24
10. EDISTETÄÄN MUIDEN SOIDEN TARJOAMIIEN TUOTTEIDEN JA SOILTA SAATAVIEN MONIKÄYTTÖPALVELUIDEN TUOTANTOA JA KÄYTTÖÄ (Periaatepäätöksen luku 2.11)	26
11. KEHITETÄÄN MAANVAIHTOMEKANISMIA JA HYÖDYNNETÄÄN TILUSJÄRJESTELYMENETTELYÄ (Periaatepäätöksen luku 2.12)	27
12. PARANNETAAN SOIDEN JA TURVEMAIEN TIETOPOHJAA SEKÄ TIETOJÄRJESTELMIÄ (Periaatepäätöksen luku 2.13)	27
13. JOHTOPÄÄTÖKSET	28

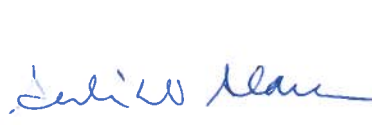
Seurantaraportin rakenne noudattaa periaatepäätöksen rakennetta, ja käynnistetyt toimenpiteet on ryhmitelty pääosin periaatepäätöksen lukujen mukaisesti.

Kiitokset kaikille seurantaan tietoja toimittaneille asiantuntijoille ja toimijoille.

Helsingissä 8.6.2015

Jaana Kaipainen
maa- ja metsätalousministeriö

Aulikki Alanen
ympäristöministeriö

Aimo Aalto
työ- ja elinkeinoministeriö

JOHDANTO

I Valtioneuvoston periaatepäätös

Valtioneuvosto teki 30.8.2012 periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta. Siinä linjataan Suomen soiden ja turvemaiden käytön ja suojelun kokonaisuutta, joka liittyy usean ministeriön toimialaan. Periaatepäätöksessä annetaan kokoavia ohjeita ja suuntaviivoja eri hallinnonaloille asian tarkempaan valmisteluun.

Periaatepäätöksen tavoitteena on edistää soiden ja turvemaiden käyttöä siten, että soiden ja turvemaiden käytöstä, hoidosta ja suojelusta saadaan merkittävä yhteiskunnallinen, taloudellinen ja ekologinen hyöty valtakunnallisella ja alueellisella tasolla; soiden monimuotoisuuden köyhtyminen pysähtyy ja suoluonnon tila paranee ja kehittyy kohti suotuisaa suojelutasoa; maa- ja metsätalouden tuottamat hyödyt voidaan turvata; energiahuolto voidaan turvata ja soiden käytöstä aiheutuvat haitalliset ympäristövaikutukset jäävät vähäisiksi.

Periaatepäätöksellä toteutetaan pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman linjaus, jonka mukaan hallituskauden aikana laaditaan valtioneuvoston periaatepäätös soiden ja turvemaiden suojelusta ja rahoituskehyksestä ottaen huomioon suostrategian linjauksia.

II Periaatepäätöksen toimeenpano

Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö vastaavat kukin omalla hallinnonalallaan valtioneuvoston periaatepäätöksen linjausten toimeenpanosta ja resursoinnista.

Periaatepäätöstä toteutetaan pääosin viemällä sen linjauksia soita ja turvemaita sivuaviin ohjelmiin ja strategioihin, ottamalla huomioon sen linjaukset lainsäädännön valmistelussa sekä tarvittaessa suuntaamalla voimavaroja uudelleen periaatepäätöksen linjausten mukaisesti.

III Periaatepäätöksen toimeenpanon seuranta

Periaatepäätöksen mukaisesti kukin ministeriö vastaa omalla toimialallaan valtioneuvoston periaatepäätöksen linjausten toimeenpanon seurannasta. Periaatepäätöksen toteutumista seurataan kootusti osana pääministeri Kataisen hallituksen ohjelman toteutumisen seuranta. Myös pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelmassa todettiin, että Kataisen hallituksen ohjelma vaalikaudelle 2012-2015 ja sen tavoitteet ovat edelleen voimassa.

Tällä seurannalla tarkastellaan periaatepäätöksen toimeenpanon käynnistymistä. Seuranta tehtiin virkатыönä pääosin vuoden 2014 kesän ja syksyn aikana. Ministeriöt vastasivat oman hallinnonalansa osalta toimenpiteiden kartoituksesta ja tuottivat pyydettyt tiedot joko itse tai hallinnonalansa asiantuntijoiden avulla. Hallinnonalan asiantuntijoiden lisäksi lähetettiin kysely Pohjois-Pohjanmaan liitolle luonnontilaluokituksen soveltamisesta ja soiden jälkikäytöstä sekä Bioenergia ry:lle turvetuottajien toimenpiteistä koskien muun muassa vesiensuojelun edistämistä sekä luonnontilaisuusasteikon käyttöä.

1. KOHDENNETAAN SOITA MERKITTÄVÄSTI MUUTTAVA UUSI MAANKÄYTTÖ OJITETUILE TAI LUONNONTILALTAAN MUUTEN MERKITTÄVÄSTI MUUTTUNEILLE SOILLE JA TURVEMAILLE (Periaatepäätöksen luku 2.1)

Vuonna 2009 hyväksytyissä, tarkistetuissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa (VAT) (valtioneuvoston päätös, voimaan 1.3.2009) linjataan soita merkittävästi muuttavan uuden maankäytön ja sen valmistelun kohdentamisesta ojitetuille tai luonnontilaltaan muuten merkittävästi muuttuneille soille. VAT:n mukaan turpeenottoalueiksi varataan jo ojitetuja tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi muuttuneita soita ja käytöstä poistettuja suopeltoja. Linjausten mukaan turpeenoton vaikutuksia on tarkasteltava valuma-alueittain ja otettava huomioon erityisesti suoluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja muiden ympäristönäkökohtien sekä taloudellisuuden asettamat vaatimukset. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat maankäytön suunnittelua, ja viranomaisien on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä pyrittävä edistämään VAT:n mukaisten tavoitteiden toteuttamista.

Turvetuotannon sijoittumista jo ojitetuille soille on ohjattu myös valtioneuvoston periaatepäätöksillä vesiensuojelun tavoitteista vuoteen 2005 (19.3.1998), vesiensuojelun suuntaviivoista vuoteen 2015 (23.11.2006) sekä valtioneuvoston päätöksellä vesienhoitosuunnitelmista (10.12.2009) ja valtioneuvoston periaatepäätöksellä vesienhoidon toteutusohjelmasta 2010–2015 (17.2.2011).

Uusi ympäristönsuojelulaki (527/2014) annettiin 27.6.2014 ja se tuli voimaan 1.9.2014. Lain 13 pykälän 1. momentin mukaan turvetuotannon sijoittamisesta ei saa aiheutua valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävän luonnonarvon turmeltumista. Neljännessä momentissa todetaan, että turvetuotanto voidaan 1. momentin estämättä sijoittaa suolle, jonka luonnontila on ojituksen vuoksi merkittävästi muuttunut (ks. myös luku 4, s. 17).

Luonnontilan merkittävästä muutoksesta säädetään valtioneuvoston ympäristönsuojeluasetuksella (713/2014). Asetuksen mukaan (44 §) suon luonnontilan muutos on merkittävä, jos 1) suon vesitalous on muuttunut peruuttamattomasti, suon vedenpinnan taso on alentunut kauttaaltaan ja suon kasvillisuus on muuttunut kauttaaltaan; 2) suon vesitalous on muuttunut kauttaaltaan, vedenpinnan taso suolla on alentunut kauttaaltaan ja muutokset suon kasvillisuudessa ovat selviä; tai 3) suolla on ojitetuja ja ojittamattomia osia, ojitus estää hydrologisen yhteyden suon ja sen ympäristön välillä ja osalla suon ojittamatonta alaa esiintyy kuivahtamista ja muutoksia suon kasvillisuudessa. Nämä vastaavat periaatepäätöksen liitteenä olevan luonnontilaisuusasteikon 0-2 luokan soita (vähintään osittain ojitetut ja luonnontilaansa muutoin menettäneet suot).

PEFC¹- ja FSC² -metsäsertifiointijärjestelmässä on määritetty rajoitteita luonnontilaisten soiden käyttönotolle metsätaloudessa. Noin 20,7 miljoonaa hehtaaria metsää on Suomessa

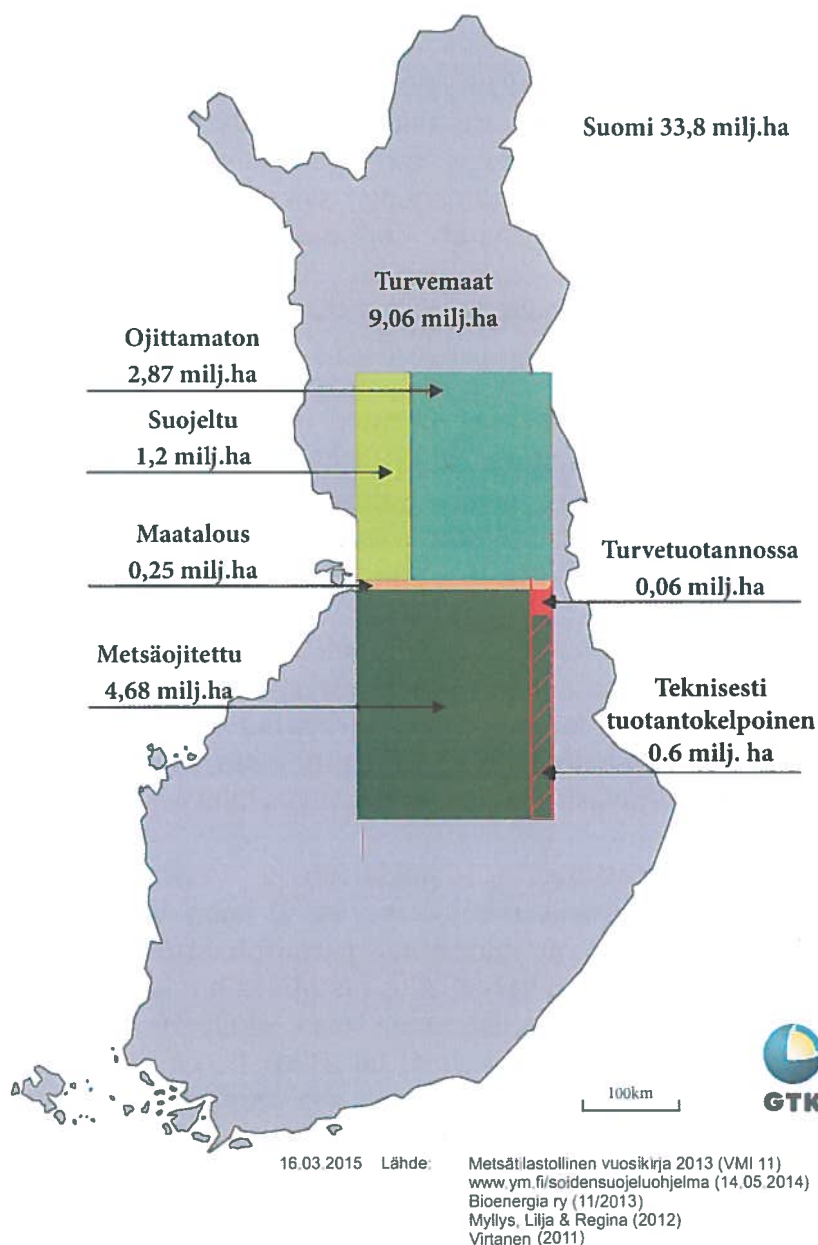
¹ <http://www.pefc.fi/pages/fi/etusivu.php> [20.5.2015]

² <http://fi.fsc.org/sertifiointi.179.htm> [20.5.2015]

sertifioitu PEFC -järjestelmän mukaisesti. FSC -järjestelmällä sertifioituja metsiä on Suomessa noin 460 000 hehtaaria.

Pellonraivausta pyritään rajoittamaan uuden yhteisen maatalouspolitiikan mukaisen Maaseutuohjelman toimenpiteissä siten, että vuoden 2004 jälkeen raivatulle pellolle ei myönnetä ympäristö- ja luonnonhaittakorvauksia. Syyskuussa 2014 käynnistyneessä ”Maatalouden ravinteet hyötykäyttöön” -hankkeessa pyritään löytämään vaihtoehtoja pellonraivaukselle, esimerkiksi kehittämällä lannankäsittelyä.

Turvemaiden maankäyttömuodot pinta-alan suhteen

Kuva 1. Turvemaiden maankäyttömuotojen jakautuminen Suomessa (Lähde: GTK, 2014)³

³ Myllys, M., Lilja, H. & Regina, K. 2012. The area of cultivated organic soils in Finland according to gis datasets. 14th International Peat Congress Stockholm. 2012.
 Virtanen, K., Hänninen, P., Kallinen, R-L., Vartiainen, S., Herranen, T. & Jokisaari, R. 2003. Suomen turvevarat 2000. GTK:n tutkimusraportti - Report of Investigation 156.

Luonnontilaisuusasteikko

Soiden luonnontilaisuusasteikko (periaatepäätöksen liite 1) kehitettiin apuvälineeksi soita ja turvemaita koskevaan yleispiirteiseen, lähinnä maakuntakaavatasoiseen, maankäytön suunnitteluun valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti. Asteikolla kuvataan suon vesitalouden luonnontilaisuutta ja kasvillisuuden muuttuneisuutta.

Suostrategiaa ja periaatepäätöstä valmisteltaessa luonnontilaisuusasteikkoa pilotoitiin Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelma -hankkeessa. Suunnittelua varten Geologian tutkimuskeskus (GTK) määritteli luonnontilaisuusluokan noin 3000 suolle aineistojen perusteella ja Pohjois-Pohjanmaan liiton biologit maastotutkimusten perusteella useille sadoille soille. Luokitusta tehtiin sekä paikkatietojen avulla että maastotiedon avulla tarkistettuna. Kaikkien kaavaan sisällytettyjen soiden luonnontilaisuusluokat varmistettiin lopuksi asiantuntijatiimissä. Ympäristöministeriössä vahvistettavana olevassa Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa soiden käytön, soiden suojelun sekä turvetuotannon varaukset perustuvat tähän aineistoon.

GTK on suoperiaatepäätöksen jälkeen luokitellut noin 8000 suota/suoallasta, yhteensä noin 0,8 - 1 miljoona hehtaaria periaatepäätöksen taustaraportin⁴ määrittelemällä tavalla. Osa tehdyistä luokituksista liittyy maakunnalliseen kaavoitustyöhön ja kaavaselvityksiin esimerkiksi Pohjois- ja Etelä-Pohjanmaan sekä Keski-Suomen maakunnissa. Luonnontilaisuusluokitukset on viety GTK:n tietokantaan, ja valtaosa tiedosta on saatavissa vapaasti Internetistä GTK:n Turvevarojen tilinpitojärjestelmän⁵ kautta. GTK on ympäristöministeriön tilauksesta tehnyt keväällä 2014 arvioraportin tutkimiansa soiden jakautumisesta luonnontilaisuusluokkiin⁶. Vakiintuneen käytännön mukaisesti GTK:n turvevarainventoinnit suunnataan edelleen pääsääntöisesti ojitetuille turvemaille.

Luonnontilaluokituksista saadut kokemukset ovat olleet pääsääntöisesti myönteisiä, ja luokituksen on koettu antaneen hyvän selkärangan perusaineiston yleispiirteiseen suunnitteluun. Luonnontilaisuusasteikon soveltaminen on helppoa selvärajaisissa kohteissa ja luokituksen ääripäissä. Siirtymäkohdat luokkien, erityisesti luokkien 2-3, välillä voivat olla luokiteltaessa ongelmallisia. Myös asteikon tulkinnessa saattaa olla eroja maan eri osissa.

Ympäristöministeriön asettaman Soiden luonnontilaisuusasteikon soveltamistyöryhmän (1.5.2013-31.12.2013) tehtävänä oli edistää soiden luonnontilaisuusasteikon yhdenmukaista soveltamista sen käyttöönottovaiheessa. Ryhmässä oli edustettuina hallinto, asiantuntijat ja toimijat. Työryhmässä keskusteltiin luonnontilaisuusasteikon soveltamiseen liittyvistä kokemuksista ja soveltamisongelmista. Lisäksi ryhmä kuuli asiantuntijoita luokittelun käytöstä. Loppuraportissaan työryhmä ehdottaa, että ympäristöministeriö järjestäisi hallinnon edustajista, asiantuntijoista ja toimijoista koostuvan verkoston yhteistyön sekä tiedon ja kokemusten vaihdon edistämiseksi. Lisäksi työryhmä katsoi, että maakuntakaavojen laatimisessa sekä muuhun turvemaiden kestävään käyttöön ja suojeluun liittyvässä toiminnassa olisi hyödyllistä kerätä koko maan kattava rajausaineisto. SYKE ja

⁴ Valtioneuvoston soiden ja turvemaiden kestävä ja vastuullista käyttöä ja suojelua koskevan periaatepäätöksen (30.8.2012) taustaraportti: Ehdotus soiden ja turvemaiden kestävä ja vastuullisen käytön ja suojelun kansalliseksi strategiaksi. Työryhmämuistio. Maa- ja metsätalousministeriö 2011:1.

⁵ http://gtkdata.gtk.fi/Turvevarojen_tilinpito/index.html [20.5.2015]

⁶ Laatikainen, M ja Harju, A. 2014. Soiden jakautumisesta luonnontilaisuusluokkiin Geologian tutkimuskeskuksen aineiston perusteella.

GTK laativat työryhmälle yhteisen hanke-ehdotuksen rajauskriteereiden laatimiseksi ja soiden rajaamiseksi valtakunnallisesti.

Ympäristöministeriö on asettanut 1.9.2014 turvetuotannon ympäristön- ja luonnonsuojelun kansallisen koordinoinnin yhteistyöryhmän tarkistetulla kokoonpanolla uudelle neljävuotiselle toimikaudelle. Työryhmä tukee Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusta turvetuotannon ympäristön- ja luonnonsuojeluun liittyvien tehtävien hoitamisessa. Työryhmä toimii myös verkostona luonnontilaisuusasteikon soveltamiseen liittyvien kokemusten vaihtamiseksi.

Luonnontilaisuusluokan määrittämiseksi on suokokonaisuus ensin rajattava. Suomesta puuttuvat vielä soiden rajauksen toteuttamisesta yhteisesti sovitut soiden rajausten periaatteet ja ohjeet. Asiantuntija-arvioiden mukaan soiden paikkatietoperusteinen esirajaaaminen valtakunnallisesti vähentäisi luokittelussa suoalueen rajaamisesta aiheutuvia tulkinnanvaraisuuksia.

GTK on tehnyt ensimmäisen soiden valtakunnallisen soiden rajauksen vuosina 1980-1981 turvekomitean työn⁷ yhteydessä. Tämä rajausaineisto ei ole digitaalinen ja sen tarkkuus on suuntaa-antava johtuen silloisen lähdeaineiston puutteista. Aineisto kattaa noin 35 000 suoallasta, joiden yhteispinta-ala on 5,1 miljoonaa hehtaaria⁸. GTK kehittää ja testaa vuoden 2015 aikana soiden ja suoaltaiden rajaamiseen soveltuvan paikkatietomenetelmän. Menetelmän avulla tehdään v. 2015 aikana koko maan kattava rajausaineisto. Aineisto liitetään GTK:n tietovarantoihin ja se tulee myös Internetiin. GTK tekee myös tällä hetkellä luokittelemattomien, mutta GTK:n tutkimien soiden luonnontilaisuusluokituksen (noin 9000 suota).

Periaatepäätöksen mukaisesti yleistä luonnonarvonluokittelua täydennetään soiden ja turvemaiden erityisillä luonnonarvoilla. Ympäristöministeriön luontoympäristöosasto on hyväksynyt muistion soiden erityisistä luonnonarvoista, joka julkaistaan Turvealueet maakuntakaavoituksessa oppaan liitteenä vuonna 2015.

2. PARANNETAAN SUOLUONNON TILAA (Periaatepäätöksen luku 2.2)

Parannetaan suojelualueiden soiden tilaa

Perustettujen suojelualueiden rajausmuutosten ja vesitalouden ennallistamisen tarpeita on tutkittu Metsähallituksessa tehdyssä suojelualueiden kuivatustilanneselvityksessä⁹. Selvityksessä on käyty läpi kattavasti Suomen suojelualueiden suot ja arvioitu, kuinka paljon niistä on eri syistä muuttuneita. Selvitystä tehdessä on myös arvioitu sitä, minkälaisilla toimenpiteillä reunoilta metsätalouden vuoksi muuttuneiden soiden hydrologia olisi palautettavissa luonnontilaista vastaavaksi.

⁷ Turvekomitean mietintö, 241 s.; Komiteamietintö 1983:4

⁸ Lappalainen, E. ja Toivonen, T. 1984. Laskelmat Suomen turvevaroista. Turvetutkimusraportti 141. GTK.

⁹ Rehell, S., Päivinen, J., Kalpio, S., Karjalainen, J., Siikamäki, P. 2014. Julkaisematon aineisto.

Selvityksen mukaan koko maassa 5,5 prosenttia suojelusoista¹⁰ on ojitusten vuoksi tai muusta syystä muuttanutta. Näistä on ennallistettu tai nykyrajausten puitteissa voidaan ennallistaa merkittävä osa. Noin 24 500 hehtaaria muuttuneista suojelusoista ei voida ennallistaa nykyisillä rajauksilla ilman vettymishaittoja naapurikiinteistöille. Tästä alasta metsäojitus aiheuttaa suojelualueiden kuivamista noin 14 500 hehtaarilla ja muut suojelualueiden ulkopuoliset syyt (mm. tiet, peltojen kuivatus, turvetuotanto) 10 000 hehtaarilla. Tämän lisäksi suojelusoiden hydrologian palauttamiseksi tarvittaisiin rajaustarkistuksia tai muuta suojelun ja metsätalouden yhteensovittamista 12 300 hehtaarilla suojelualueisiin kytkeytyvällä metsätalousmaalla.

Selvityksen tavoitteena on kohdentaa oikein toimenpiteet, joilla estetään arvokkaimpien suojeltujen soiden tilan heikkeneminen niiden ulkopuolisen maankäytön aiheuttaman kuivattavan vaikutuksen vuoksi. Tärkeimmät kohteet pyritään sisällyttämään osaksi soidensuojelun täydennysohjelmaa. Muiden kohteiden osalta neuvotellaan suojelusoiden rajaumuutoksista sekä mahdollisista ennallistamistoimista tai kuivatusvesien johtamisesta suojelusoille.

Suojelualueiden soita on ennallistettu yhteensä 22 000 ha vuodesta 1989 alkaen. Vuoden 2014 aikana ennallistettiin noin 2 000 hehtaaria suojelualueiden soita. Ojitettujen soiden ennallistamisia jatketaan sekä suojelualueilla että suojelualueiden ulkopuolella.

Soiden ennallistamisen hydrologisia ja ekologisia vaikutuksia on seurattu valtakunnallisten seurantaverkostojen avulla osana Metsähallituksen laajempaa ennallistamistoimintaa ja Suoverkosto-Life -hanketta¹¹ yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa (Luke³¹, SYKE ja useat yliopistot). Seuranta tullaan jatkamaan. Valtion monikäyttömetsissä ennallistettujen riekkosoiden ennallistamistavoitteiden saavuttamista seurataan yhteistyössä yliopistojen kanssa.

Edistetään suoluonnon suojelua ja ennallistamista

Ympäristöministeriön asettama työryhmä valmistelee soidensuojelun täydennysohjelmaa¹². Työryhmän toimikausi jatkuu vuoden 2015 syyskuun loppuun.

Ympäristöministeriö on neuvotellut turvetuottajien kanssa turvetuotantoon hankittujen, huomattavaa luonnonarvoa sisältävien soiden hankkimiseksi valtiolle luonnonsuojeluun osana soidensuojelun täydennysohjelmaa. Vuosina 2012-2014 Vapo Oy:ltä on hankittu 14 kappaletta soita, yhteensä noin 2450 hehtaaria. Neuvotteluja jatketaan osana soidensuojelun täydennysohjelman valmistelua.

Valtion metsätalousmailla olevia valtakunnallisesti arvokkaita suoluontokohteita on inventoitu niiden sisällyttämiseksi soidensuojelun täydennysohjelmaan. Inventoinnissa mukana olleilla kohteilla pidättäydytään metsätalouden toimista valintaprosessin ajaksi. Monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita on myös turvattu Metsähallituksen omilla päätöksillä ja toimilla. Alueellisesti arvokkaiden suoluontokohteiden säilyminen valtion

¹⁰ VMI10:n mukaan suojeltujen soiden määrä on 1,24 milj. ha. Metsähallituksen arvio koko maan suojeltujen soiden pinta-alasta on noin 1,11 miljoonaa hehtaaria. Lähde: Valtioneuvoston soiden ja turvemaiden kestävä ja vastuullista käyttöä ja suojelua koskevan periaatepäätöksen (30.8.2012) taustaraportti: Ehdotus soiden ja turvemaiden kestävä ja vastuullisen käytön ja suojelun kansalliseksi strategiaksi. Työryhmämuistio 2011:1. Maa- ja metsätalousministeriö.

¹¹ <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/hankkeet/lifeluontohankkeet/Suoverkosto/Sivut/SuoverkostoLife.aspx> [20.5.2015]

¹² <http://www.ym.fi/soidensuojeluohjelma> [20.5.2015]

mailla turvataan jatkamalla Metsähallituksessa laadittujen luonnonvarasuunnitelmien (LVS) tarkistusten yhteydessä tarvittavien ympäristöarvo- ja suojelumetsien perustamista. Paikallisesti arvokkaiden suoluontokohteiden säilyminen valtion mailla turvataan tarpeen mukaan täydentämällä alue-ekologista verkostoa kuviokohtaisin luontokohdekirjauksin.

Metsähallitus on kartoittanut monikäyttömetsien ojitettujen soiden ennallistamistarpeita muun muassa suojelualueiden kytkeytyneisyyden, riistalintujen ja uhanalaisten suotyyppien kannalta. Valtion metsätalousalueilla ojitettujen soiden ennallistamisia on tehty noin 3 000 hehtaarin alalla. Ennallistamishankkeita on toteutettu Metsähallituksen omassa toiminnassa osana metsänhoitotöitä ja erityiskohteilla yhteissuunnitteluna Metsähallituksen luontopalveluiden kanssa. Uusien inventointitulosten perusteella tilannetta tarkastellaan luonnonvarasuunnitelmien tulevien tarkistusten yhteydessä. Työssä tullaan hyödyntämään suojelualueiden kuivatustilanneselvityksessä⁹ saatuja tuloksia.

Ympäristöministeriö asetti maaliskuussa 2014 työryhmän parantamaan heikentyneiden ekosysteemien tilaa (ELITE). Työ toteuttaa valtioneuvoston hyväksymää Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiaa ja toimintaohjelmaa, joiden mukaan Suomi osallistuu heikentyneiden ekosysteemien ennallistamisen maailmanlaajuisen, vähintään 15 prosentin pinta-alaosuuden tavoitteen saavuttamiseen vuoteen 2020 mennessä. Työryhmän ehdotuksen on määrä valmistua kesäkuussa. Ehdotuksessa otetaan kantaa esimerkiksi ennallistettavien kohteiden valintakriteereihin sekä linjataan heikentyneiden ekosysteemien ennallistamiseen liittyviä tarpeita, menetelmiä ja aikajännettä.

Metsien monimuotoisuutta turvaavaa toimintaohjelmaa (METSO) jatketaan vuoteen 2025 5.6.2014 hyväksytyn periaatepäätöksen mukaisesti. Puustoiset suot ovat edelleen tärkeä osa METSO-ohjelman toteutusta, ja niihin liittyvät tavoitteet säilyivät ohjelmassa. Puustoiisiin soihin ja soiden metsäisiin reunoihin liittyvää suojelutavoitetta on METSO -ohjelmassa toteutettu koko maan tasolla yhteensä noin 5600 hehtaaria eli 37 prosenttia 15 000 hehtaarin kokonaistavoitteesta.

Luonnonsuojelun määrärahoja on suunnattu hallitusohjelman linjausten mukaisesti METSO-ohjelman, monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategian, uhanalaisten lajien ja luontotyyppien, soidensuojelun täydennysohjelman ja muiden suojeluohjelmien toteuttamiseksi. Rahoituksen pääpaino on ollut METSO -ohjelman, suojeluohjelmien sekä Natura-verkoston toteuttamisessa.

Maakuntien liitot voivat maakuntakaavan laatimisen yhteydessä varata maakunnallisesti tai alueellisesti merkittäviä soita suojelutarkoituksiin. Maakuntakaavoissa sovitetaan yhteen soiden käyttöä sekä maakunnan viherrakenteen¹³ kehittämistä. Ympäristöministeriö korostaa maakuntakaavan ohjauksessa soiden käytön ja suojelun yhteensovittamisen tärkeyttä. Ympäristöministeriössä on valmisteilla Turvetuotantoalueet maakuntakaavoituksessa -ohje, jota on käsitelty maakuntien liittojen kanssa.

Kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) mukaisista, yksityisten maanomistajien mailla tehtävistä luonnonhoitohankkeista 38 kappaletta (sekä turve- että kivennäismaat) on ennallistamishankkeita. Yhteensä luonnonhoitohankkeita on toteutettu valtakunnallisesti kaikkiaan noin 800 kappaletta. Edellisellä METSO-kaudella (2008-2014) suunniteltiin

¹³ Viherrakenteella tarkoitetaan rakentamattomien ja pääosin kasvullisten alueiden ja niiden välisten yhteyksien muodostamaa verkostoa.

ennallistamista luonnonhoitohankkeina kaikkiaan 2 495 hehtaarille (sekä turve- että kivennäismaat) ja toteutettiin 850 hehtaarilla. Osa toteutustöistä on vielä kesken. Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisia varoja on varattu luonnonhoitohankkeisiin vuosittain noin 1,5-2 miljoonaa euroa.

Valtion rahoituksella toteutettavien ennallistamis- ja luonnonhoitokohteiden valinnoissa tuetaan suojelualueiden ja uhanalaisten suoluontotyyppien sekä metsälain mukaisten erityisen tärkeiden suolinympäristöjen tilan parantamista sekä riistalintukantojen elvyttämistä.

3. VÄHENNETÄÄN SOIDEN JA TURVEMAIDEN KÄYTÖSTÄ AIHEUTUVAA VESISTÖKUORMITUSTA (Periaatepäätöksen luku 2.3)

Vesienhoitosuunnitelmat ja vesienhoidon toteutusohjelma

Pinta- ja pohjavesien hyvän tilan saavuttamiseksi toteutetaan valtioneuvoston vuonna 2009 hyväksymiä vesienhoitosuunnitelmia. Vuonna 2011 hyväksytty vesienhoidon toteutusohjelma¹⁴ tarkentaa vesienhoitosuunnitelmien toimeenpanoa. Tietoa vesienhoitosuunnitelmista vesienhoitoalueittain saa ympäristöhallinnon sivuilta¹⁵.

Toimenpiteiden toteutumista seurataan vesienhoidon seurantajärjestelmän periaatteiden¹⁶ mukaisesti. Ensimmäinen arvio toimenpiteiden toteutumisesta tehtiin vuoden 2012 lopussa. Sektorikohtaiset arviot toimenpiteiden toteutumisesta on koottu parhaillaan valmisteilla oleviin ehdotuksiin vesienhoitosuunnitelmiksi¹⁷ ja toimenpideohjelmiksi vuosille 2016–2021.

Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ovat julkaisseet Vesien kunnostusstrategian (2013)¹⁸. Kunnostusstrategialla edistetään vesienhoitosuunnitelmien toteutusta ja tuetaan toisen vesienhoitokauden suunnitelmien valmistelua. Strategian mukaan kunnostuksissa otetaan huomioon kuormituksen vähentämiseen ja riskien hallintaan valuma-alueella tarvittavat toimet.

Vesiensuojelun tutkimus- ja kehittämishankkeet

TASO¹⁹ (1.4.2011–30.6.2014) oli valtakunnallinen turvetuotannon ja metsätalouden vesiensuojelun kehittämishanke. Hanke koostui yli kolmestakymmenestä osahankkeesta, joita oli toteuttamassa laaja joukko asiantuntijoita ja toimijoita. Hankkeessa tuotettiin tietoa vesistökuormituksesta sekä vesiensuojeluun ja vesiensuojelurakenteiden mitoittamiseen liittyviä suosituksia. Lisäksi hankkeessa valmisteltiin metsätalouden ja turvetuotannon

¹⁴ <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37036> [20.5.2015]

¹⁵ http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Vesiensuojelu/Vesienhoidon_suunnittelu_ja_yhteistyö/Vesienhoitoalueet [20.5.2015]

¹⁶ Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2012

¹⁷ http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Vaikuta_vesienhoitoon_merenhoitoon_ja_tu%2831007%29 [20.5.2015]

¹⁸ <http://www.ym.fi/download/noname/%7B1F389AD2-7676-4144-9ACA-B3CA316EC742%7D/32871> [20.5.2015]

¹⁹ <http://www.ymparisto.fi/fi-FI/TASOhanke/Julkaisut> [20.5.2015]

omavalvontalomakkeet ja -ohjeet sekä vesiensuojelun koulutuspaketit sekä koulutettiin metsätalouden ja turvetuotannon toimijoita, erityisesti urakoitsijoita ja pientuottajia.

TASO -hankkeessa kehitettiin turvetuotannon ja metsätalouden kuormituksen ja vaikutusten mittaamiseen soveltuvia seurantamenetelmiä ja mallintamista muun muassa humuksen ja kiintoaineen kulkeutumiselle, latvavesien tulvanhallinnalle sekä puro- ja valuma-alueiden vesiensuojelulle (PUREVA). Hankkeessa testattiin ja kerättiin käyttökokemuksia jatkuvatoimisten mittausmenetelmien käytöstä turvetuotannon ja metsätalouden vedenlaadun seurantaan. Jatkuvatoimisia veden laadun mittareita on otettu laajemmin käyttöön ja niiden soveltuvuutta seurataan myös käytännössä. Biologisia mittareita on tutkittu ja kehitetty BioTar -hankkeessa.

Olemassa olevien vesiensuojelurakenteiden toiminnan parantamista tutkitaan useassa tutkimushankkeessa. Humusvesi-hankkeessa (2012-2014) kehitettiin kustannustehokasta humusvesien puhdistusteknologiaa. Sulfaattimailla sijaitsevien turvetuotantoalueiden happaman vesistökuormituksen vähentämiseen on pyritty kehittämään uusia menetelmiä SuHE- yhteistyöhankkeessa (Sulfaattimailla syntyvän happaman kuormituksen ennakointi- ja hallintamenetelmät).

Kasvillisuuskenttien ja kemikaloinnin toimivuuden testaamista on jatkettu TASO -hankkeen jälkeen Uusia innovatiivisia vesiensuojelumenetelmiä turvetuotannon vesistökuormituksen vähentämiseen -hankkeessa²⁰. TASO -hankkeessa kokeiltiin myös suokasvien kasvillisuuskylvöjä turvetuotannon kasvillisuuskentän ja kosteikon kasvittumisen nopeuttamiseksi ja alkuvaiheen puhdistustehon parantamiseksi.

Ympäristöministeriön asettama vesilain valvonta-asioiden toimintamalliryhmä on muun muassa laatinut ELY-keskuksille yhteisen mallin ojitusilmoitusten käsittelymiseksi²¹. Työhön osallistui vesilain valvonta-asioiden toimintamalliryhmän lisäksi peruskuivatus- ja ojitustoiminnan toimintamalliryhmä.

Valuma-aluejärjestelmä uudistetaan parhaillaan valtakunnallisella hankkeella. Käynnissä olevassa hankkeen toisessa vaiheessa toteutetaan esiselvitystyön pohjalta uusi valtakunnallinen valuma-aluejärjestelmä, joka koostuu valuma-alueiden määrittämiseen tarvittavista työkaluista, uudesta valuma-aluejaosta sekä tietojärjestelmästä. Paikkatietokohtaista järjestelmää käytetään perusaineistona mm. vesivarojen hoidossa ja käytössä, vesienhoidon suunnittelussa, vesiensuojelussa sekä kansainvälisessä ja kansallisessa raportoinnissa.

GTK on kerännyt vuosien 2013-2014 aikana noin 40 järvestä näyteaineiston vesistösedimenteistä, jonka analysointia ja tutkimusta tehdään yhteistyössä muun muassa Suomen ympäristökeskuksen kanssa. Hanke jatkuu vähintään vuoden 2016 loppuun. Vastaavia tutkimuksia on mahdollista tehdä myös kohdekohtaisesti.

Turvetuotannon velvoitetarkkailutietojen ja muiden mittausten hyödyntämistä on pyritty lisäämään selvitetessä turvetuotannon kuormitusosuutta vesistöihin. Uusimpia selvityksiä

²⁰ <http://www.syke.fi/hankkeet/sulka> [20.5.2015]

²¹ http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Vesien_kaytto/Maankuivatus_ja_ojitus [20.5.2015]

ovat Pöyry Finland Oy:n Turvetuotannon ominaiskuormitus selvitys (2008-2012)²² ja ylivirtaamasselvitys²³.

Suomen ympäristökeskuksen tekemässä selvityksessä ”Valuma-alueen eri lähteistä tulevan vesistökuormituksen arviointi ja vähentämismahdollisuudet”²⁴ kootaan keskitetysti vesistökuormitusta kuvaavia kuormittajakohtaisia ominaiskuormituslukuja ja selvitetään niiden perusteella eri maankäyttömuotojen alueellisia kuormitusosuuksia. Työssä kuvataan laajalti eri kuormittajien taustatietoja, niissä tapahtuneita muutoksia, kuormitusvertailujen vaikeutta ja ennen kaikkea käytettävissä olevan tiedon epävarmuutta.

Vesistöhaittojen vähentäminen turvetuotannossa

Turvetuotannon ympäristöluvista asetetaan lupamääräykset vesistöpäästöjen vähentämiseksi. Turvetuotannon lupapäätöksessä määrätään myös toiminnasta johtuvasta vesistön pilaantumisesta aiheutuvien vahinkojen korvaamisesta ympäristönsuojelulain mukaisesti.

Yhä enenevässä määrin on siirrytty käytäntöön, jossa lähes jokaisen suon päästöjä tarkkaillaan ainakin määrävuosina. Myös vesiensuojelurakenteiden tehon tarkkailu on lisääntynyt viime vuosina. Ympäristölupapäätöksissä on viime vuosina ollut usein vesiensuojelun tehostamisvelvoite kesken lupakauden, mikäli suunniteltu vesiensuojelurakenne ei toimi tarkkailutulosten perusteella luvassa esitetyn mukaisesti. TASO -hankkeessa laadittiin turvetuotannon kuormituslaskentasuositus ja perustelut sen käyttöönotolle.

Ympäristöministeriö antoi kesäkuussa 2013 uuden turvetuotannon ympäristönsuojeluohjeen²⁵. Koska ympäristönsuojelulain uudistus käynnistyi vuoden 2012 alussa, ohjeen pikainen päivitystarve oli tiedossa jo työn alussa. Tarve syntyi Kataisen hallitusohjelman mukaisesti toteutettujen lakiuudistusten myötä, joista turvetuotannon kannalta merkittävimpänä voidaan pitää 1.9.2014 voimaan tullutta ympäristönsuojelulain uudistusta (527/2014) (ks. luku 4, s. 17). Ympäristönsuojelulain muutos edellyttää muun muassa suolajien ja suoluontotyyppien parempaa huomioonottamista ympäristölupaharkinnassa sekä ympäristönsuojelun lupamenettelyjen ja lupien valvonnan tehostamista.

Turvetuotannon ympäristönsuojeluohjeen tuoreimman päivityksen tavoitteena on tukea uuden ympäristönsuojelulain ja -asetuksen toimeenpanoa. Ohjeella pyritään edistämään lainsäädännössä ja erilaisissa valtioneuvoston ohjelmissa asetettujen turvetuotannon ympäristönsuojelutavoitteiden toteutumista yhdenmukaisin menettelyin ja tulkinnoin. Ohje julkaistaan kesällä 2015 ja se korvaa vuonna 2013 valmistuneen turvetuotannon ympäristönsuojeluohjeen²⁵.

²² http://www.turveinfo.fi/sites/default/files/Liitteet/Turvetuotantoalueiden_ominaiskuormitus selvitys_2008-2012.pdf [8.6.2015]

²³ <http://www.turveinfo.fi/sites/default/files/Liitteet/Ylivirtaamasselvitys.pdf> [8.6.2015]

²⁴ http://energia.fi/sites/default/files/syke_maankayton_vesistovaikutukset_raportti_3132015.pdf [8.6.2015]

²⁵ Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2013. s. 81.

http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Julkaisut/OH_22013_Turvetuotannon_ymparistonsuojel%2816816%29 [20.5.2015]

Tulevaan ohjeeseen on kerätty ajantasainen tieto turvetuotannon hyvistä ympäristökäytännöistä. Ohje käsittelee ensisijaisesti turvetuotannon vesienkäsittelyratkaisuja, mutta se sisältää myös tietoa turvetuotannon sijoituspaikan valinnasta, haitallisten pohjavesivaikutusten sekä melu- ja pölyhaittojen vähentämisestä ja muista ympäristönsuojelunäkökohdista. Lisäksi ohjeeseen on koottu ajantasainen tieto turvetuotannon ympäristövaikutuksista, keskeisestä lainsäädännöstä, lupaprosessista, tarkkailusta ja valvonnasta. Päivityksessä on lisäksi huomioitu useista tutkimushankkeista saadut tulokset sekä ympäristöministeriön antama ELY-keskusten uusi valvontaohje valvonnan maksullisuudesta.

Turvetuotannon ympäristönsuojeluohje on tarkoitettu erityisesti ELY-keskusten turvetuotantoasioita käsittelevien asiantuntijoiden käyttöön. Sen tarkoituksena on yhdenmukaistaa käytäntöjä ja ohjata valvontaviranomaisen työtä. Samalla ohje antaa toiminnanharjoittajille ja lupaviranomaisille tietoa turvetuotantoon liittyvistä ympäristönsuojelukysymyksistä.

Turvetuotannon ympäristönsuojeluohjeen päivitys on toteutettu työryhmässä, johon on kuulunut edustajia Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksesta, ympäristöministeriöstä sekä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastosta. Päivitystyössä on ollut mukana ympäristöministeriön 28.8.2014 asettama turvetuotannon ympäristön- ja luonnonsuojelun kansallisen koordinoinnin yhteistyöryhmä.

Turvetuottajat ovat panostaneet viime vuosina omavalvontaan, jolla tarkoitetaan tuottajan tietyin väliajoin järjestämää, järjestelmällistä ja dokumentoitua tuotantoalueiden ympäristöasioiden tarkastusta. TASO-hankkeessa on valmisteltu sähköinen omavalvontalomake sekä pilotoitu erityisesti pientuottajille tarkoitettua koulutusta. Viime vuosina onkin panostettu tuottajien, urakoitsijoiden ja suunnittelijoiden koulutukseen.

Turvetuottajat ovat edistäneet uutta kuormituksen seurantateknologiaa, muun muassa ottamalla laajemmin käyttöön jatkuvatoimisia veden laadun mittareita ja seuraamalla niiden soveltuvuutta käytännössä, tekemällä vesistövaikutusten ennakointia sekä kehittämällä kemikaloinnin ja pintavalutuskenttien käyttöä (esim. TUKOS- ja SULKA -hankkeet). Tiedot vesiensuojelurakenteista tallennetaan turvetuottajien tietojärjestelmiin. Vapo Oy:n hallinnoimilla turvetuotantosoilla tehdään valuma-aluekohtaista päästö- ja vesistötarkkailua²⁶.

Turvetuottajat ovat myös panostaneet ylivalumatilanteiden hallintaan rakenteiden, seurannan ja tuotannon ohjaamisessa ja kehittämisessä sekä työntekijöiden ja suunnittelijoiden ohjaamisessa. Parhaillaan on valmisteilla laaja turvetuotannon ylivirtaamatilanteita selvittävä konsultti- ja opinnäytetyö. Uusien, viime vuosina luvitettujen turvetuotantoalueiden mahdollisuudet varastoida ylivalumatilanteissa altaisiin ja ojastoihin vettä ovat vanhempia tuotantoalueita huomattavasti paremmat. Kehitteillä on myös uutta tekniikkaa, jolla pyritään haihduttamaan kesä kautena tuotantoalueen vesiä, jolloin virtaamat vesistöön pienenevät.

²⁶ <http://www.vapo.fi/turvetuotantoavastuullisesti/tarkkailuraportit> [20.5.2015]

Vesistöhaittojen vähentäminen metsätaloudessa

Kunnostusojituksen vesiensuojelun ennakkovalvonta on tehostunut vesilain uudistumisen myötä. Vuoden 2012 alusta alkaen on ELY-keskukselle tullut ilmoittaa muusta kuin vähäisestä ojituksesta vähintään 60 vuorokautta ennen ojitukseen ryhtymistä. Tarkastaessaan ilmoituksen ELY-keskus harkitsee myös hankkeen luvanvaraisuuden. ELY-keskus voi esittää ilmoituksesta antamassaan lausunnossa myös vesiensuojelun tehostamista.

TASO -hankkeessa päivitettiin metsätalouden vesiensuojelusuositukset sekä laadittiin metsäojituksen ilmoituslomake²⁷. Toimijat ovat räätälöineet ehdotuksen mukaisen ojitusilmoitusohjan omiin järjestelmiinsä sopiviksi. Tavoitteena jatkossa on, että kestävä metsätalouden rahoituslain nojalla rahoitettavaan suometsän hoitoon sisältyvä vesiensuojelusuunnitelma toimisi sellaisenaan ojitusilmoituksena.

TASO -hankkeessa, yhdessä metsäalan asiantuntijoiden kanssa kehitettiin metsätalouden vesiensuojelun ohjeita, työkaluja ja toimintamalleja suunnittelijoiden ja töiden toteuttajien käyttöön perustuen uusimpaan tutkimustietoon ja käytännön kokemuksiin. Hankkeessa laadittiin myös toiminta- ja työohjeet vesiensuojelulle kunnostusojituksissa, kannonnostossa, maanmuokkauksessa ja puunkorjuussa. Vesiensuojelun työopas valmistui 2013. Metsätalouden vesiensuojelun koulutusaineiston päivitys on valmisteltu TASO-hankkeessa vuosina 2011-2013.

Toimintamalli *"Opas metsätalouden vesiensuojelun suunnitteluun valuma-alueella"*²⁸ kehitettiin TASO -hankkeessa. Toimintamallissa on sovellettu KUHA -mallia, jonka avulla voidaan karkeasti arvioida metsätalouden kuormituksen suuruutta nykyhetkellä sekä erilaisten toimenpidevaihtoehtojen vaikutusta kuormitukseen valuma-alueittakaavassa. Mallissa tarkastellaan toimenpiteiden määrän, ajoituksen sekä vesiensuojelutoimenpiteiden vaikutusta kuormitukseen. Tavoitteena on, että jatkossa tätä toimintamallia käyttäisivät valuma-alueella muutkin maankäyttömuodot ja toimijat.

Virtaamansäätötekniikkaa on kehitetty ja testattu metsätalouden kunnostusojituksen vesiensuojelumenetelmänä. Käytännön toteutus- ja mitoitusohjeet on tehty aiheesta laaditun väitöskirjatyön²⁹ pohjalta. Ohjeet on sisällytetty päivitettyyn koulutusaineistoon sekä vesiensuojelun työoppaaseen. Virtaamansäädön menetelmää on testattu myös käytännön kunnostusojitushankkeen vedenlaadun seurantakohteella yhdistettynä laskeutusaltaan toimivuuden kehittämiseen (Kustannustehokkaat vesiensuojelumenetelmät -hanke, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio³⁰). Menetelmä on osoittautunut tehokkaaksi, ja sen leviämistä edistetään neuvonnalla ja koulutuksella.

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio toteutti yhdessä Suomen metsäkeskuksen, SYKEN ja Pohjois-Pohjanmaan ELY -keskuksen kanssa maa- ja metsätalousministeriö rahoittamana vuonna 2014 hankkeen "Natura-vesistön kunnostusojituksen hyvän vesiensuojelusuunnitelman pilotti". Hankkeessa laadittiin malli metsätalouden

²⁷ <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B88BB4F38-35A0-4EFB-B4DB-C34DABF91D37%7D/77943> [20.5.2015]

²⁸ <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7BB4D051AA-B2A5-4FED-9E57-91045CB5418C%7D/97048> [20.5.2015]

²⁹ Marttila, Hannu. 2014. Managing erosion, sediment transport and water quality in drained peatland catchments. <http://jultika.oulu.fi/Record/isbn978-951-42-9330-6> [20.5.2015]

³⁰ Vuoden 2015 alusta Tapio Oy (www.tapio.fi).

erityiskohteiden vesiensuojelusuunnitelmasta, joka liitetään ELY-keskukselle toimitettavaan vesilain nojalla tehtävään ojitussuunnitelmaan.

Kunnostusojituksen ja vesiensuojelurakenteiden suunnittelussa kehitetään laserkeilausaineistoja hyödyntävää tekniikkaa. Metsätalouden vesiensuojelua on kehitetty muun muassa Suometsien hakkuiden vaikutukset valumaveden laatuun (2014, Metla³¹) ja Suometsien kunnostusojitustarpeen vaihtelu ja vaikutukset vesistökuormitukseen ja puuntuotantoon (2013-2017, Luke³¹) hankkeissa.

Kunnostusojituksen vaikutuksia ja vesiensuojelumenetelmien toimivuutta on selvitetty "Ojien ja vesiensuojelurakenteiden kunto vanhoilla kunnostusojitusalueilla" sekä "Kustannustehokkaat vesiensuojelumenetelmät" -hankkeissa (Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio). Hankkeissa seuranta on tehty sekä ottamalla vesinäytteitä että käyttämällä vedenlaadun jatkuvatoimista seuranta. Näistä seurantahankkeista saatua tietoa on sovellettu käytäntöön "Natura-alueiden tarkennettu vesiensuojelusuunnittelu" -hankkeessa. TASO-hankkeessa on laadittu kirjallisuuskatsaus kunnostusojituksen vaikutuksesta vesistöjen humuskuormitukseen³².

Seurantaverkko -hankkeessa³³ on perustettu Luonnonvarakeskuksen ylläpitämä, pysyvä valtakunnallinen metsätalouden kokonaiskuormitusta seuraava verkosto, jossa kuormituksen arvioinnissa hyödynnetään jatkuvatoimista virtaamanmittausta sekä riittävän tiheästi otettuja vesinäytteitä. Metsätalousalueiden kuormitusta seurataan myös osana maa- ja metsätalouden kuormituksen ja sen vesistövaikutusten seuranta (ns. MaaMet-seuranta)³⁴.

Vesienhoitosuunnitelmaehdotuksissa vuosille 2016–2021 on metsätalouden uudeksi toimenpiteeksi esitetty "Ojitettujen, mutta jatkokasvatuskelvottomien soiden jättämistä ennallistumaan" (ks. luku 6, s. 20-21). Tätä toimenpidettä on esitetty koko maassa yhteensä 50 800 hehtaarille.

Vesistöhaittojen vähentäminen maataloudessa

Maatalouden vesiensuojelun toimenpiteistä kerrotaan luvussa 9 (s. 24-26).

³¹ Vuonna 2015 toimintansa aloittavaan Luonnonvarakeskukseen on yhdistetty Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT), Metsäntutkimuslaitos (Metla), Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) sekä Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen (Tike) tilastotehtävät (www.luke.fi)

³² Parviainen, M. & Finer, L. 2013. Kunnostusojituksen vaikutukset vesistöjen humuskuormitukseen. <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B482AEFDD-91BB-4837-9068-1988A3C09CD6%7D/94655> [20.5.2015]

³³ <http://www.metla.fi/hanke/7467/> [20.5.2015]

³⁴ [http://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Maa_ja_metsatalouden_kuormituksen_ja_sen_vesistovaikutusten_seuranta/Maa_ja_metsatalouden_kuormituksen_ja_sen\(2600\)](http://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Maa_ja_metsatalouden_kuormituksen_ja_sen_vesistovaikutusten_seuranta/Maa_ja_metsatalouden_kuormituksen_ja_sen(2600)) [20.5.2015]

4. KEHITETÄÄN LAINSÄÄDÄNTÖÄ JA SEN TOIMIVUUTTA (Periaatepäätöksen luku 2.4)

Ympäristönsuojelulaki (527/2014) ja -asetus (713/2014)

Uusi ympäristönsuojelulaki astui voimaan 1.9.2014 ja ympäristönsuojeluasetus 10.9.2014. Lain 13 pykälän 1 momentin mukaan turvetuotannon sijoittamisesta ei saa aiheutua valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävän luonnonarvon turmeltumista. Luonnonarvon merkittävyyttä arvioitaessa voidaan vastaavasti ottaa huomioon sijoituspaikan merkitys sen ulkopuolella sijaitseville luonnonarvoille. Pykälää ei sovelleta, jos luonnonarvot on otettu huomioon maakuntakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa ja toiminta sijoittuu mainitussa kaavassa sille varatulle alueelle (13 § 3 mom.).

Turvetuotanto voidaan em. 1 momentin estämättä sijoittaa suolle, jonka luonnontila on ojituksen vuoksi merkittävästi muuttunut. Arvioitaessa suon luonnontilan muutosta otetaan huomioon ojituksesta aiheutuneet muutokset suon vesitaloudessa ja kasvillisuudessa. Ympäristönsuojeluasetuksessa määritellään tarkemmin luonnontilaisuuden muutoksen merkittävyys.

Asetuksessa määritelty merkittävä luonnontilan muutos vastaa periaatepäätöksessä soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta määriteltyjä soiden luonnontilaisuusluokittelun luokkia 0 - 2. Lain 13 §:ää ei siten sovelleta lainkaan luonnontilaisuusasteikon 0-2 luokan soihin, ja mitään yhteensopivuusarviota ei tehdä vaan soveltamispoikkeus on kategorinen.

Eduskunnan lain hyväksymisen yhteydessä antamassa lausumassa edellytetään, että hallitus turvaa ympäristölupien joutuisaan käsittelyyn riittävät voimavarat sekä saattaa kiireellisesti valmiiksi uudistuksen, jolla ympäristölupamenettelyjä tehostetaan, kevennetään ja nopeutetaan sekä ympäristönsuojelulain muutoksenhakujärjestelmää uudistetaan selvittämällä valitusluvan käyttönoton mahdollisuus. Eduskunta edellytti myös, että hallitus huolehtii valvontamaksuista kertyvien maksutulojen ohjaamisesta ELY -keskuksissa valvonnan käyttöön vähehtämättä muuta valvonnan rahoitusta.

Turvetuotantohankkeiden luvanvaraisuuden alaraja poistui ympäristönsuojelulain uudistuksessa. Lain mukaan myös alle kymmenen hehtaarin suuruiset turvetuotantohankkeet tulevat ympäristölupamenettelyn piiriin haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi. Turpeen kotitarveotto on edelleen mahdollista silloin, kun toiminta on pienimuotoista eikä sitä katsota ammattimaiseksi.

Luonnonsuojelulaki (1096/1996)

Luonnonsuojelulain uudistuksen toinen, luontotyyppisuojelelun kehittämisen sisältävä vaihe alkoi vuonna 2014 käynnistetyllä kansalaiskeskustelulla, jolla kerättiin näkemyksiä luonnonsuojelulaista, sen soveltamisen ongelmista, kehittämistarpeista sekä luonnon monimuotoisuuden suojelusta ja kestävästä käytöstä yleisemminkin. Tällä pohjustettiin lain uudistusta valmisteltavaksi tulevalla hallituskaudella. Palautteesta laadittu yhteenveto on julkaistu keväällä 2015. Luonnonsuojelulain uudistamista käsittelevä työryhmä asetetaan vuonna 2015.

Luonnonsuojelulain toimivuutta arvioitiin vuonna 2010³⁵. Arvioinnin mukaisesti on tärkeää lisätä uhanalaisten luontotyyppien painoarvoa muun muassa maankäytön suunnittelussa ja niiden huomioon ottamista lupamenettelyissä, ja siksi muuttamiskielto olisi joidenkin luontotyyppien suojelun osalta selvittämisen arvoinen uusi keino.

Luonnonsuojelulakiin lisättiin uusi 64a §, joka sisältää yleisen kiellon Natura 2000-verkostoon kuuluvan alueen luonnonarvojen merkittävästä heikentymistä.

Tarkempi selvitys luontotyyppisuojelun nykytilasta ja kehittämistarpeista luonnonsuojelu-, metsä- ja vesilaissa julkaistiin 2013³⁶. Selvityksessä on esitetty suoluontotyyppien suojelun parantamista muun muassa laajentamalla tervaleppäkorpien määritelmää nykyisin suppeasta tulkinnasta kattamaan kaikki tervaleppäluhtien ja -korpien alatyypit. Lisäksi luonnonsuojelulain luontotyyppirajauksista esitetään tehtävän nykyistä toimivampia ekologisia kokonaisuuksia, jolloin parannetaan luontoarvojen säilymismahdollisuuksia. Selvityksen mukaan luontotyyppien ominaispiirteiden vaarantamiskielto rajatun kohteen ulkopuolisilla toimilla tulee niin ikään selvittää.

Metsälaki (1087/2013)

Uudistettu metsälaki tuli voimaan 1.1.2014. Metsälain tarkistamistyön yhteydessä uudistettiin metsänhoitosuositukset³⁷ (ks. myös luku 6, s. 20-21). Metsälain uudistuksessa muutettiin esimerkiksi kasvatushakkuiden määritelmää siten, että yläharvennukset, pienaukkohakkuut ja eri-ikäisrakenteinen metsänkasvatus mahdollistetaan normaalina toimenpiteenä. Myös metsänomistajan edellytyksiä tehdä ennallistamistoimenpiteitä parannettiin.

Metsälain uudistuksessa uudistushakkuusta muodostuvaan uudistamisvelvoitteeseen tehtiin muutoksia erityisesti suoluonnon ennallistumisen edistämiseksi. Metsälain 5a §:n 2 momentissa säädetään uudistamisvelvoitteen poikkeuksista, joiden mukaan uudistamisvelvoitetta ei ole puuntuotannollisesti vähätuottoisella ojitetulla turvemaalla, jolla runkopuun vuotuinen kasvu on alle yksi kuutiometriä hehtaaria kohden. Tällöin käsittelyalueelle on jätettävä luonnon monimuotoisuutta edistävää puustoa. Lisäksi edellä mainitussa momentissa säädetään, että uudistamisvelvoitetta ei ole myöskään alueella, jolla Suomen metsäkeskuksen alueyksikön tai viranomaisen hyväksymän suunnitelman perusteella ennallistetaan alun perin avoin tai harvapuustoinen suo taikka perinneympäristö.

Metsälaki mahdollistaa edelleen myös erityiskohteiden tavanomaisesta poikkeavan käsittelyn. Metsälain 5b §:n 1 momentissa säädetään, että jos hakkuun kohteella on metsän monimuotoisuuden säilyttämisen, maiseman tai metsän monikäytön kannalta erityistä merkitystä, hakkuu voidaan tehdä kohteen erityisluonteen edellyttämällä tavalla.

Metsälain uudistamisen yhteydessä tarkistettiin monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiden elinympäristöjen (10 §) listausta. Nykyiset erityisen tärkeät elinympäristöt säilytettiin. Uusiksi erityisen tärkeiksi elinympäristöiksi säädettiin ruohokorpiin kuuluvia

³⁵ Similä, J., Raunio, A., Hildén, M. & Anttila, S. 2010: Luonnonsuojelulainsäädännön arviointi – Lain toimivuus ja kehittämistarpeet. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen Ympäristö 27/2008. 102 s.

³⁶ Raunio, A., Anttila, S., Kokko, A. & Mäkelä, K. 2013: Luontotyyppisuojelun nykytilanne ja kehittämistarpeet. Lakisääteiset turvaamiskeinot. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen Ympäristö 5/2013.276 s.

³⁷ <http://www.tapio.fi/metsanhoitosuositukset> [20.5.2015]

lähdekorpia sekä aitokorpiin kuuluvia metsäkorte- ja muurainkorpia sekä letot myös Lapin maakunnan alueella. Metsälain uudistuksen yhteydessä määritettiin kaikki metsälakikohteet pienialaisiksi tai taloudellisesti vähämerkityksellisiksi. Metsäkeskuksen tekemissä tulkintaohjeissa korostetaan kuitenkin, että määrittelyllä ei pyritä muuttamaan nykykäytäntöä tai supistamaan olemassa olevien erityisen tärkeiden elinympäristöjen määrää tai pinta-alaa.

5. VAHVISTETAAN MAAKUNTAKAAVOITUKSEN OHJAUSVAIKUTUSTA SOIDEN KÄYTÖN SUUNNITTELUSSA (Periaatepäätöksen luku 2.5)

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) mukaan maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon turvetuotantoon soveltuvat suot ja sovitettava yhteen tuotanto- ja suojelutarpeet. Ympäristöministeriö ohjaa maakuntakaavoituksessa vesienhoitosuunnitelmien ja niiden tavoitteiden ottamista selvityksenä huomioon soiden käyttöä suunniteltaessa. Vesienhoitosuunnitelmien perusteella voidaan osaltaan arvioida valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maakuntakaavan muiden sisältövaatimusten, kuten vesivarojen kestävän käytön, toteutumista.

Maankäyttö ja rakennuslain toimivuuden arvioinnin (13.2.2014)³⁸ johtopäätösten mukaan maankäyttö- ja rakennuslaki mahdollistaa luontoarvojen huomioon ottamisen kaavoituksessa. Johtopäätösten mukaan jatkossa kuitenkin tulisi kehittää lakisääteisen suojelun ulkopuolella olevien luonnonarvojen huomioimista osana viherrakennetta eli rakentamattomien ja pääosin kasvullisten alueiden ja niiden välisten yhteyksien muodostamaa verkostoa. Tällöin tulee kuitenkin ottaa huomioon kaavojen mahdollisuudet ohjata viherrakenteiden käyttöä ja hoitoa. Arvioinnissa todetaan myös, että kaavojen selvityksissä ja vaikutusten arvioinneissa on olennaista selvittää vain niitä asioita, joita kyseisen kaavan ratkaisut ja vaikutukset edellyttävät. Asiat tulee ratkaista oikeilla kaavatasoilla sekä yleispiirteiset suunnitelmat tulee säilyttää strategisina suunnitelmina.

Ympäristöministeriö antaa ohjeen "Turvetuotantoalueet maakuntakaavoituksessa", joka ohjaa soiden ja turvemaiden kestävän ja vastuullisen käytön suunnittelua maakuntakaavoituksessa. Ohje annetaan vuoden 2015 aikana.

³⁸ https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42827/SY_1_2014.pdf?sequence=2 [20.5.2015]

6. HOIDETAAN JA KÄYTETÄÄN SUOMETSIÄ KESTÄVÄSTI (Periaatepäätöksen luku 2.6) SELVITETÄÄN METSÄTALOUDELLISESTI KANNATTAMATTOMIEN OJITETTUIJEN SUOMETSIENTEN JATKOKÄYTTÖMAHDOLLISUUDET (Periaatepäätöksen luku 2.7)

Metsälain mukaisia suoluonnon monimuotoisuuden turvaamisen päätöksiä on kuvattu "Kehitetään lainsäädäntöä ja sen toimivuutta" -luvussa 4 (s. 17-18)

Uudistettujen metsänhoidon suositusten (Metsänhoidon suositukset, 2014³⁹) tavoitteena on ollut antaa metsänomistajille kuvaukset parhaista käytännöistä, joista metsänomistajat voivat valita tavoitteidensa mukaisen tavan hoitaa metsiään. Monimuotoisuuden turvaaminen on suosituksissa aikaisempaa näkyvämmän esillä. Luonnonhoitoa painottaville metsänomistajille tarjotaan uusissa suosituksissa huomattavasti kattavampi kuvaus menetelmistä ja toimenpiteistä metsien käsittelemiseksi. Esimerkiksi luonnon monimuotoisuutta painottaville metsänomistajille esitetään luonnontilaisen suon ja metsänreunan luontaisen vesitalouden palauttamista mahdollisuuksien mukaan. Metsänhoidon suositusten suometsien hoitoon - työopas julkaistiin alkuvuodesta 2015³⁹.

Metsänhoidon suosituksissa (2014) painotetaan kunnostusojituksissa luonnonarvojen säilyttämistä sekä ojituksen kannattavuutta. Uudistamisvelvoitteen poistaminen kaikkein heikkotuottoisimmilta metsäojituskohteilta mahdollistaa näiden jättämisen kunnostusojitustoiminnan ulkopuolelle. Heikkotuottoisimmilta metsäojituskohteilta voidaan korjata ojituksen tuloksena syntyneitä puustoa, kunhan niille jätetään uudistumisen varmistamiseksi riittävä määrä puuta. Muuten alueet jätetään ennallistumaan.

Kunnostusojituksiin on käytetty kestävän metsätalouden kehittämisen (Kemera) rahoitusta vuosittain noin 4 miljoonaa euroa (vuosina 2012-2014). Turvemaille suuntautuu myös tukirahoitusta nuoren metsän hoitoon, energiapuun korjuuseen, metsänuudistamiseen, juurikäävän torjuntaan, pystykarsintaan ja terveyslannoitukseen. Näistä ei kuitenkaan erikseen tilastoida turvemaille suunnattua rahoituksen osuutta.

Uudistettu kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki (Kemera) vahvistettiin tammikuussa 2015 sekä hyväksyttiin Euroopan komissiossa huhtikuussa 2015. Uudessa laissa kunnostusojitus-toimenpiteen korvaa jatkossa suometsän hoito. Suometsän hoidon tukea voidaan myöntää ennestään ojitetun alueen ojaston kunnostukseen, vesiensuojelutoimenpiteisiin ja sellaisten piennarteiden tekemiseen, jotka liittyvät ojitetun alueen kunnostukseen.

Hankkeista tehtävään toteuttamissuunnitelmaan laaditaan vesiensuojelusuunnitelma. Metsäluonnon hoitohankkeissa voidaan kemera-tukea myöntää muun muassa metsä- ja suoelinympäristöjen ennallistamiseen sekä metsäojituksista aiheutuneiden vesistöhaittojen

³⁹ http://www.tapiio.fi/files/tapiio/metsanhoitosuosituks/MHS_opas_suometsien_hoitoon_20150222_TAPIO.pdf
[4.6.2015]

estämiseen tai korjaamiseen, jos toimenpiteellä on tavanomaista laajempi merkitys vesien ja vesiluonnon hoidon kannalta eikä kustannuksia voida osoittaa tietyllä aiheuttajalle. Laki on määräaikainen, ja sen nojalla voidaan tehdä päätöksiä vuoden 2020 loppuun.

Suometsien metsänhoitoon ja käyttöön soveltuvia toimintatapoja ja teknologiaa on kehitetty Puuta turvemailta (Tapio, 2011-2012), Pehmeiden maiden hakkuiden tehostaminen (Luke, 2013-2016) sekä Soiden monimuotoisuutta ja monikäyttöä edistävä ennallistaminen ja kunnostus (Metla, 2010-2014) hankkeissa.

Turvemailla tapahtuvan metsäenergian korjuun vaikutuksista on tietoa toistaiseksi vain vähän. Metsäntutkimuslaitos on tehnyt katsauksen energiapuun korjuusta turvemailloilla⁴⁰. Uusiutuvan energian (ml. metsäenergian) ympäristövaikutuksia laajemmin on selvitetty useissa tutkimuksissa, kuten Uusiutuvan energian tuotannon ja käytön ympäristövaikutukset ja -riskit - kirjallisuuskatsaus ja asiantuntija-arvio (YM raportteja 9/2014⁴¹); Bioenergia, ilmastonmuutos ja Suomen metsät (Metlan työraportteja 240⁴²), Energiapuun korjuun ympäristövaikutukset⁴³ (Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja Metla), Metsien käytön ja metsäbioenergian ilmastovaikutukset (Suomen ilmastopaneelin raportti 2/2013⁴⁴).

Metsätalouden vesistöihin suunnattuja toimenpiteitä on kuvattu luvussa 3 (s.15-16)

Metsätaloudellisesti kannattamattomien ojitettujen suometsien käyttö

Metsätaloudellisesti kannattamattomien ojitettujen suometsien tunnistamista ja jatkokäytön arvioimisperusteita selvitettiin Metlan hankkeessa vuonna 2013. Hankkeen tuloksia hyödynnettiin metsänhoidon suositusten uudistamisessa.

Laajempi hanke metsätaloustalouden käyttöön soveltumattomien ojitettujen soiden jatkokäytöstä on aloitettu Luken koordinoimana (LIFEPEATLANDUSE -hanke, 2013-2018⁴⁵). Hankkeessa tuotetaan tietoa metsätaloustalouden käyttöön soveltumattomien ojitettujen soiden jatkokäyttö- vaihtoehtojen ympäristö- ja taloudellisista vaikutuksista. Hankkeessa mukana ovat Helsingin ja Oulun yliopisto, Metsähallitus, SYKE ja Vapo Oy. Hanke saa rahoitusta myös ympäristöministeriöltä ja Turveruukki Oy:ltä. Hankkeessa käynnistetään yhteistyö jatkossa myös GTK:n kanssa.

Metsälain uudistamisen valmistelussa arvioitiin, että uudistamisvelvoitteen poistaminen puuntuotannollisesti vähätuottoisella ojitetulla turvemaalla ei aiheuta merkittäviä vaikutuksia maankäyttöön. Maankäytön muutosten vaikutusten vähentämiseksi metsälaissa säädetään, että alueille tulee jättää uudistushakkuussa puustoa. Jätettävän puuston myötä osa kasvupaikoista voisi luontaisesti jatkossa täyttää YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) mukaisen metsän määritelmän, vaikka ne jätetään metsätalouden ulkopuolella.

⁴⁰ http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2012/mwp240_2_2.2.pdf [20.5.2015]

⁴¹ <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/44838> [20.5.2015]

⁴² <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2012/mwp240.htm> [20.5.2015]

⁴³ <http://www.metla.fi/julkaisut/maat/energiapuun/energiapuun-korjuu-raportti.pdf> [20.5.2015]

⁴⁴ http://www.ilmastopaneeli.fi/uploads/selvitykset_lausunnot/Mets%C3%A4energian%20ilmastovaikutus%2029-1-2013%20korj%201-3-2013.pdf [20.5.2015]

⁴⁵ <http://www.metla.fi/hanke/8547/> [20.5.2015]

7. PARANNETAAN ILMASTONMUUTOKSEN HILLINTÄÄN TARVITTAVAA TIETOPOHJAA JA OHJATAAN SEN PERUSTEELLA SOIDEN JA TURVEMAIDEN KÄYTTÖÄ (Periaatepäätöksen luku 2.8)

Soiden ja turvemaiden käytön ja ennallistamisen ilmastovaikutuksista tehtiin laaja, vuonna 2007 loppunut "Turpeen ja turvemaiden käytön kasvihuonevaikutukset Suomessa" tutkimushanke⁴⁶. Tulosten perusteella pystyttiin tarkentamaan merkittävästi soiden maankäytöstä aiheutuvien kasvihuonekaasuvaikutusten päästökertoimia. Elinkaarianalyysien perusteella hankkeessa selvitettiin mahdollisimman vähäisen kasvihuonevaikutuksen aiheuttavat turpeen energiakäytön mallit.

Turvemaiden käytön vaikutuksia kasvihuonekaasutaseeseen ja siihen liittyvää laskentaa kehitetään jatkuvasti osana kansallisen kasvihuonekaasuinventaarion kehittämistä. Viimeisimmissä turvemaiden kasvihuonekaasupäästöjä selvittävissä hankkeissa on tutkittu metsäojitettujen soiden kasvihuonekaasujen päästökertoimen validointia mikrometeorologisilla mittauksilla sekä ohutjuurten tuotosta ja hajoamista turvemaassa.

Turvepeltojen viljelyn kasvihuonekaasupäästöjä on tarkennettu muun muassa Oulun yliopiston Myrklima -hankkeessa (Mitigation of climate change impacts of cultivated peat soils). EU:ssa vuonna 2012 hyväksytty kasvihuonekaasupäästöjen seuranta-asetus (MMR) asettaa jäsenvaltiolle maatalousmaan kasvihuonekaasupäästöjen raportoinnin ja laskennan kehittämisvelvoitteen.

Tieto soiden ja turvemaiden käytön kasvihuonevaikutuksista on edelleenkin hajanaista ja monilta osin puutteellista. Päästöjen ja päästökertoimien suuruus riippuu ilmastosta (kosteus, lämpötila) ja nyt käytössä olevat staattiset päästökertoimet vanhenevat nopeasti. Monet suurista eurooppalaisista tutkimushankkeista keskittyvät lauhkean vyöhykkeen olosuhteisiin ja jättävät havumetsävyöhykkeen vähemmälle huomiolle.

Olemassa olevan tutkimusaineiston ja tietoaineistojen laadukas ja tehokas hyödyntäminen on tärkeää.

8. OHJATAAN TURPEEN KÄYTTÖÄ KESTÄVÄÄN SUUNTAAN (Periaatepäätöksen luku 2.9)

Energia- ja ilmastostrategiassa (2013) linjataan turpeen energiakäytön vähentämisestä suunnitelmallisesti siten, ettei se korvaudu kivihiilellä. Kataisen hallitus asetti tavoitteeksi, että turpeen energiakäyttö vähenee kolmanneksella viime vuosien keskimääräisestä tasosta (23 TWh) vuoteen 2025 mennessä. Seuraavan 10–20 vuoden aikana kun nykyistä voimalaitoskantaa on käytössä, turvetta tarvitaan lämmityskaudella vähintään 11 – 13 TWh,

⁴⁶http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/2007/5vg23dSGp/korjattu_11_2007_Hiiliraportti_nettoiversio.pdf [8.6.2015]

koska se ei ole korvattavissa esimerkiksi metsähakkeella tai muulla uusiutuvalla polttoaineella. Lisäksi on turvattava kohtuullinen noin 6 – 8 TWh ylivuotinen turvevarasto sääriskien tasaamiseksi.

Turpeen verotusta lämmityskäytössä on nostettu Kataisen ja sitä edeltävän hallituksen ohjelmien mukaisesti. Vero nousi vuoden 2014 alussa 4,9 euroon/MWh. Vuoden 2015 alkuun suunniteltu turpeen 1 euro/MWh veron nosto on sittemmin peruttu Stubbin hallituksen toimesta, ja vero tullaan sen sijaan laskemaan 3,4 euroon/MWh. Lisäksi tarkoitus on laskea veroa edelleen vuoden 2012 tasolle (1,9 euroa/MWh) vuonna 2016.

Ympäristönsuojelulaki ja -asetus toteuttavat energia- ja ilmastostrategian linjausta turvetuotannon kohdentamisesta luonnontilaisuusluokkiin 0-2 (poikkeuksellisesti 3). Eduskunta korostaa ympäristönsuojelulain käsittelyn yhteydessä antamassaan lausumassa luokan 0-2 soiden saamista tuotantoon muun muassa varmistamalla lupakäsittelyn sujuvuus. Sekä energia- ja ilmastostrategiassa että periaatepäätöksessä soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta linjataan, että soiden luonnontilaisuusasteikkoa sovelletaan ensisijaisesti niille soille, jotka hankitaan turvetuotantoon em. periaatepäätöksen antamisen (30.8.2012) jälkeen. Maankäyttö- ja rakennuslain (ml. VAT) sekä 1.9.2014 voimaan tulleen uuden ympäristönsuojelulain mukaiset toimet koskevat kuitenkin myös ennen periaatepäätöstä annettuja soita.

Turvetta käytetään maataloudessa kuivikkeena, imeytysaineena ja kompostoinnissa, puutarha- ja avomaaviljelyssä kasvialustana, maanparannusaineena ja lannoitteena, viherrakentamisessa ja maisemanhoidossa, suodattimena, öljyntorjunnassa, kompostoinnin tukiaineena kompostointilaitoksissa, kylpy- ja hoitoturpeena sekä tekstiileissä. Näihin tarkoituksiin käytetään noin 2,5 miljoonaa kuutiometriä turvetta vuodessa, mikä on noin 10 prosenttia Suomessa vuosittain tuotetusta turpeesta. Suurimmat käyttökohteet ovat maatalous (1,2 milj. m³), kasvialustakäyttö (1,0 milj. m³) sekä viherrakentaminen ja maisemanhoito (0,4 milj. m³).

Suomen soiden turve on suuri raaka-ainevaranto, jota on myös mahdollista käyttää monipuolisena raaka-aineena esimerkiksi kemian teollisuudessa. Näitä mahdollisuuksia on muun muassa valtiovallan toimesta aktiivisemmin tutkittu 1970 -luvun loppupuolelta 1990-luvun alkuun. Muun muassa taloudelliset kannattavuustekijät, kuten hiilien ja öljyn edullisuus, ovat olleet esteenä alan kehitykselle.

Turvetuottajat pyrkivät turvetuotannon suunnittelussa ottamaan huomioon alueen jälkikäytön ja saamaan tuotannosta poistuneet alueet mahdollisimman nopeasti seuraavaan maankäyttöön ottaen huomioon alueen olosuhteet. Ainakin osaa turvetuotantoalueella käytetyistä vesiensuojelurakenteista voidaan käyttää myös jälkikäyttövaiheessa (esim. laskeutusaltaat). Turveteollisuusliitto ry⁴⁷ on laatinut turvetuotannon jälkikäytöstä oppaan⁴⁸, joka sisältää kuvaukset tutkituista jälkikäyttömuodoista sekä niiden soveltuvuudesta eri alueille. Turvetuotantoalueen jälkikäytöstä päättää maanomistaja.

Pohjois-Pohjanmaan ensimmäisessä vaihemaakuntakaavassa (vahvistettavana) osoitettuihin uusiin turvetuotantoalueisiin (246 kpl) on liitetty jälkikäytön toimenpidettä vastaava suunnittelumääräys. Kaavassa on myös osoitettu vastaava jälkikäytön kehittämisperiaate

⁴⁷ Turveteollisuusliitto ry siirtyi 1.6.2012 osaksi Bioenergia ry:tä (www.bioenergia.fi).

⁴⁸ http://www.turveteollisuusliitto.fi/index.php?module=view_selected_news&type=current&id=255&news_id=132 [20.5.2015]

kahdelle vanhojen turvesoiden keskittymäalueelle. Turvesoiden jälkikäytön kehittäminen on sisällytetty Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmaan 2014-2017.

Turvetuotannosta ja metsätalouskäytöstä vapautuvien soiden hyödyntämistä bioenergian tuotannossa tutkitaan Luken hankkeessa "Bioenergian tuotanto turvetuotannosta ja metsätalouskäytöstä vapautuvilla, ojitetuilla soilla - suosammalten kasvatusta ja hieskoivun-suosammalten synkronoitu yhteisviljely kenttäoloissa" (2012-2016).

GTK:n suopohjien maaperä-, ja topografiatietoja on käytetty hyväksi mm. Metla:n Pohjois-Pohjanmaan liitolle tekemässä turvetuotantoalueiden jälkikäyttöselvityksessä⁴⁹.

9. TURVATAAN TURVEPOHJAISTEN PELTOJEN VILJELYLLÄ KOTIMAISTA RUOANTUOTANTOA SEKÄ ILMASTO- JA ENERGIAPAKETIN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISTA (Periaatepäätöksen luku 2.10) sekä VÄHENNETÄÄN TURVEPELTOJEN VILJELYSTÄ JA RAIVAUKSESTA AIHEUTUVAA VESISTÖKUORMITUSTA

Uuden maaseutuohjelman 2014-2020⁵⁰ toimenpiteissä otetaan huomioon maatalouden ilmastopoliittiset ja vesiensuojelulliset tavoitteet. Tulevalla ohjelmakaudella ympäristökorvauksen vesiensuojelua lisääviä toimia ovat ravinteiden tasapainoinen käyttö, lietelannan sijoittaminen peltoon, ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen, valumavesien hallinta, ympäristönhoitonurmet, peltokasvien kasviainekasvipeitteisyys, peltoluonnon monimuotoisuus, orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla sekä kosteikkojen hoito. Useat vesistökuormituksen vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet pienentävät myös turvepeltokasvien viljelyn kasvihuonekaasupäästöjä.

Maaseutuohjelman ympäristönhoitonurmet -toimenpide on suunnattu erityisesti turve- ja multamaille sekä sulfaattimaille ja pohjavesialueiden peltolohkoille. Toimenpiteellä vähennetään ympärivuotisesti eroosiota ja ravinteiden kulkeutumista vesiin vesistöjen ja valtaojien varsilla sijaitsevilta pelloilta, pohjavesialueilla sijaitsevilta pelloilta, turvemaapelloilta ja happamilla sulfaattimailta sijaitsevilta pelloilta.

Valumavesien hallinta -toimenpiteen tavoitteena on säädellä pelloilta tulevien valumavesien määrää ja vähentää valumavesien mukana vesistöön huuhtoutuvien happamoittavien aineiden, metallien ja ravinteiden määrää sekä vähentää kasvihuonekaasupäästöjä.

⁴⁹ Kittamaa, S. & Tolvanen, A. 2013. Suopohjien jälkikäyttö Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa - esimerkkialueena Kuivaniemi. Julkaisussa: Anne Tolvanen ja Artti Juutinen (toim.). Soiden ekosysteemipalvelut ja maankäytön suunnittelu - tuloksia soisimmasta Suomesta. Metlan työraportteja 258, s. 112-153.

http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp258_4_112-153.pdf

⁵⁰ <https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/Sivut/default.aspx> [20.5.2015]

Investoinnit fyysiseen omaisuuteen -toimenpiteen ei-tuotannollisilla investoinneilla rahoitetaan maatalousvaikutteisten alueiden kosteikkoinvestointeja. Toimenpiteestä rahoitetaan myös lannan käytön tehostamiseen liittyviä investointeja, kuten lantaloiden kattamista, jaloittelutarhojen rakentamista vesiensuojelun kannalta kestävästi, lannan käsittelylaitteistoja kuten separaattoreita, joiden avulla voidaan ravinteet saada paremmin kiertoon.

Maaseutuohjelman yritys- ja hanketuista on lisäksi korvamerkitty 6,5 miljoonaa euroa vesiensuojelua koskeviin hankkeisiin Saaristomeren valuma-alueelle hyvää vesien tilaa huonompien vesistöjen tilanteen parantamiseen. Lisäksi myös muita yritys- ja hanketukirahoitusta käytetään vesiensuojelun hankkeisiin. Tiedon lisäämistä vesiensuojelusta rahoitetaan lisäksi neuvonta-toimenpiteellä ja koulutus- ja tiedotushankkeilla.

EU:n kokonaan rahoittamiin suoriin tukiin lisätään vuodesta 2015 alkaen uusia ympäristövaatimuksia. Suorista tuista 30 prosenttia sidotaan viherryttämistukeen, jonka tavoitteena on edistää ympäristön kannalta suotuisia maatalouskäytäntöjä. Viljelijöiden on noudatettava tukikelpoisilla hehtaareillaan kolmea viherryttämistoimenpidettä:

1) Viljelyn monipuolistaminen siten, että viljeltävänä on vähintään kahta kasvia 10-30 pellohehtaarin suuruisilla tiloilla ja kolmea kasvia yli 30 pellohehtaarin suuruisilla tiloilla. C-tukialueella (Keski- ja Pohjois-Suomi) vaaditaan kaksi kasvia yli 10 pellohehtaarin tiloilla. Ehto ei kuitenkaan koske tiloja, joilla peltopinta-alasta yli 75 prosenttia on nurmea ja/tai kesantoa, jos muussa käytössä ei ole yli 30 pellohehtaaria.

2) Pysyvän nurmen säilyttäminen siten, että koko maan tasolla pysyvän nurmen ala ei saa vähentyä yli 5 prosenttia viitevuoden (2015) tilanteeseen verrattuna. Natura -alueilla sijaitsevilla pysyvillä nurmilla on säilyttämisvaatimus.

3) Ekologisen alan vaatimus, jonka mukaan tilan peltoalasta on vähintään 5 prosenttia oltava ns. ekologista alaa (mm. kesanto, tyypeä sitovat kasvit ja lyhytkiertoinen energiapuu). Vaatimus nousee mahdollisesti seitsemään prosenttiin vuonna 2018. Ekologisen alan vaatimuksesta voidaan poiketa tietyt vaatimukset täyttävillä alueilla ja tiloilla (mm. metsävaltaiset alueet sekä nurmi- ja/tai kesantovaltaiset tilat)

Ympäristönsuojelulain nojalla annettu valtioneuvoston asetus eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta (ns. nitraattiasetus) sisältää typpilannoituksen rajat sekä lannan levitykseen ja varastointiin liittyvät ehdot. Lannoitevalmisteiden laatuvaatimuksia ja fosforin enimmäiskäyttömäärää ohjataan lannoitevalmistelain ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksella lannoitevalmisteista. Muita keskeisiä maatalouden vesistönsuojelua ohjaavia säädöksiä ovat kasvinsuojeluainedirektiivi ja EU:n kasvinsuojeluaineasetus sekä näiden mukaiset kansalliset säädökset sekä maatalouden investointeihin vaikuttavat ympäristönsuojelulain mukainen ympäristölupamenettely ja vesilaki.

EU:n kokonaan rahoittamien ja osarahoittamien viljelijätukien sekä osittain myös kansallisten viljelijä sekä rakennetukien ehtona on täydentävien ehtojen noudattaminen. Täydentävien ehtojen vaatimuksista ilmastoon vaikuttavia ovat erityisesti sängen polttokielto, kesantopeltojen kasvipeitteisyysvaatimus sekä nitraattidirektiivin vaatimukset.

Turvepelloilta aiheutuvia haitallisia vesistö- ja ilmastovaikutuksia voidaan vähentää myös hillitsemällä pellonraivausta. Pellonraivausta pyritään rajoittamaan uuden yhteisen maatalouspolitiikan mukaisen Maaseutuohjelman toimenpiteissä siten, että vuoden 2004

jälkeen raivatulle pellolle ei myönnetä ympäristö- ja luonnonhaittakorvauksia. Syyskuussa 2014 käynnistyneessä ”Maatalouden ravinteet hyötykäyttöön” -hankkeessa pyritään löytämään vaihtoehtoja pellonraivaukselle, esimerkiksi kehittämällä lannankäsittelyä.

10. EDISTETÄÄN MUIDEN SOIDEN TARJOAMIEN TUOTTEIDEN JA SOILTA SAATAVIEN MONIKÄYTTÖPALVELUIDEN TUOTANTOA JA KÄYTTÖÄ (Periaatepäätöksen luku 2.11)

Luonnontuotteiden keruuseen, virkistykseen, matkailuun sekä kulttuuriin ja opetukseen soveltuvia soita kirjataan Metsähallituksen paikkatietojärjestelmään luonnonvarasuunnittelun päivityksen yhteydessä. Metsähallituksen luontopalvelut ylläpitää ja kehittää myös retkeilyreittejä ja -palveluita suoluonto ja kosteikot huomioiden. Toimien valinnassa pyritään takaamaan mahdollisimman suuri yhteiskunnallinen vaikuttavuus.

Suoverkosto -LIFE -hankkeessa (2010-2014) suojeltiin noin 600 hehtaaria UPM Kymmenen omistuksessa olleita arvokkaita soita, joista noin puolet hankittiin valtiolle ja lopuista perustettiin pysyviä yksityisiä suojelualueita. Hankkeessa ennallistettiin noin 4 200 hehtaaria soita eri puolilla Suomea. Lisäksi Metsähallitus on osana METSO-toimintaohjelmaa ennallistanut pitkäjänteisesti suojelualueiden heikentyneitä soita. Ennallistamistoimenpiteillä on turvattu monia soiden tuottamia ekosysteemipalveluita: säilyttäviä palveluita (esim. luonnon monimuotoisuus), säätelypalveluita (esim. tulvasuojelu), kulttuuripalveluita (esim. tutkimus ja opetus), tuotantopalveluita (esim. marjasato, riistalinnut) ja tukevia palveluita (esim. hiilen sidonta, veden kierto). Lisäksi hankkeessa on rakennettu uusia ja kunnostettu olemassa olevia virkistyskäyttörakenteita (luonto-opasteet, pitkospuut) ja näin helpotettu soiden virkistys- ja opetuskäyttöä.

Olemassa olevia aiheistoja ja osaamista (esim. GTK:n aineistot) hyödyntämällä voidaan parantaa retkeilyreittien soihin liittyvää materiaalia ja jakaa retkeilijöille tietoa soiden kehityshistoriasta, ominaisuuksista ja merkityksestä.

Turvetuotannon ympäristönsuojeluohje²⁵ antaa suosituksia turvetuotantoalueiden porotaloudelle aiheuttamien haittojen vähentämiseksi. Sen mukaan haittoja voidaan vähentää välttämällä sijoittamasta hanketta porojen tärkeille kesälaidunalueille ja varmistamalla, että alueelle jää kulkureittejä porojen kuljettamiseksi tuotantoalueen kautta erotusaitaan. Haittoja voidaan vähentää myös mm. loiventamalla ojia ja luiskaamalla altaita sekä aitaamalla turvetuotantoalueita. Ohjeen mukaan poronhoitoalueella turvetuotannosta poistuvia suon osia voidaan käyttää porojen rehukasvien viljelykseen, jolloin niitä voidaan käyttää myös laitumina.

Metsähallituksen ja Paliskuntain yhdistyksen välisessä, vuoden 2013 huhtikuussa hyväksytyssä yhteistyösopimuksessa on sovittu, että turvetuotantoon soveltuvien alueiden vuokrauksissa ja myynneissä Metsähallitus neuvottelee paliskunnan kanssa. Lisäksi Metsähallitus edellyttää ostajalta ennen sopimuksen tekoa suunnitelmaa turvetuotantoalueen jälkikäytöstä ja sopimuksen teon jälkeen hankittavaa

ympäristöviranomaisen lupaa. Saamelaisten kotiseutualueelta ei luovuteta valtion omistamia alueita turvetuotantoon.

Soiden ennallistamista jatketaan myös poronhoitoalueella. Soiden ennallistamisella voidaan tuottaa parempia laidunsoita poroille.

11. KEHITETÄÄN MAANVAIHTOMEKANISMIA JA HYÖDYNNETÄÄN TILUSJÄRJESTELYMENETTELYÄ (Periaatepäätöksen luku 2.12)

Soiden ja turvemaiden kestävän ja vastuullisen käytön ja suojelun strategian valmistelun osana tehtiin kokeiluhanke, jossa etsittiin vaihtoehtoja maanvaihtomekanismin kehittämiseksi. Pilotin toteutti Maanmittauslaitos ja hankkeen loppuraportti valmistui 19.5.2011. Loppuraportissa esitettiin jatkotoimenpiteiksi tilusjärjestelyn testaamista hankkeena vuosina 2011-2012 sekä vaihtomaavarannon perustamista.

Pilotin loppuraportti lähetettiin lausunnolle (29.9.2011-31.10.2011) keskeisiin ministeriöihin sekä toimijoille. Ministeriöiden kanta vaihtomaavarannon perustamiseen oli pääosin kielteinen. Lausuntojen mukaan valtiolle ei tule ottaa uusia tehtäviä, jotka aiheuttaisivat lisäresurssitarpeita tai raskasta byrokratiaa. Lausunnoissa huomautettiin myös, että menettelyllä ei myöskään saisi olla haitallista vaikutusta vapaalla markkinoilla tapahtuviin maakauppoihin tai maan hintaan.

Lausunnoissa korostettiin kuitenkin vapaaehtoisten tilusjärjestelyjen hyödyllisyyttä niin elinkeinon kuin luonnonsuojelun näkökulmasta.

12. PARANNETAAN SOIDEN JA TURVEMAIDEN TIETOPOHJAA SEKÄ TIETOJÄRJESTELMIÄ (Periaatepäätöksen luku 2.13)

Soiden käytön ilmasto- ja vesistövaikutuksiin liittyvistä tutkimushankkeista on kerrottu tämän seurantaraportin muissa luvuissa (mm. luku 3 ja luku 7).

Muita keskeisiä soita ja turvemaita käsitteleviä tutkimushankkeita ovat esimerkiksi Soiden ja turvemaiden ekosysteemipalveluiden arviointi ja arvottaminen⁵¹ (SYKE, PTT, Tapio, 2010-2013); Turvemaiden maankäytön uudet vaihtoehdot ja niiden vaikutukset ekosysteemipalveluihin (Metsät moneen käyttöön tutkimusohjelma⁵² 2014-2018); Life PeatLandUse -hanke (2014-2018)⁴⁵ Turvetuotannon vesistövaikutukset paleolimnologisin

⁵¹ http://www.syke.fi/fi-fi/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Soiden_ja_turvemaiden_ekosysteemipalveluiden_arviointi_ja_arvottaminen_ekosysteemipalveluista_kaytannon_toimintaan_ekosysteemilahestymistavan_kautta_SuoEko [20.5.2015]

⁵² <http://www.metla.fi/ohjelma/mmk/index.htm> [20.5.2015]

menetelmin –hanke (2013-2016)⁵³; Biomassaterminaalit -esiselvitys (Tapio Oy, 2015) sekä valmisteilla oleva Sustainable production of energy biomass on peatlands in Finland and the Baltics (GTK ja Luke). Tutkimuslaitoksilla on myös muita tutkimushankkeita käynnissä tai valmisteilla soihin ja turvemaihin liittyen.

GTK:n laatima Turvevarojen tilinpitojärjestelmä⁵⁴ on hyödynnettävissä verkossa avoimesti. Tilinpitojärjestelmä kattaa vuoden 2014 loppuun mennessä koko Suomen Lappia lukuun ottamatta. Järjestelmän seuraavan kehitysvaiheen suunnittelu on käynnissä ja se tullaan ottamaan käyttöön 2015-2016. Tällä hetkellä GTK ja maa- ja metsätalousministeriö neuvottelevat myös Biomassa-Atlas -palvelun ja Turvevarojen tilinpitopalvelun kehittämisen yhteistyöstä.

SYKE:n Soiden luonnonsuojelullinen arvottaminen -hankkeessa on tehty Maanmittauslaitoksen maastotietokannan ja SYKE:n CORINE 2006 maanpeiteaineiston pohjalta soiden ojitustilanneaineisto, jossa turvemaat on luokitettu ojittamattomiin, ojitetuihin ja turpeenottoalueisiin. Aineisto on vapaasti käytettävissä ja sitä on hyödynnetty useissa maakuntakaavoitus- ja tutkimushankkeissa tausta-aineistona ja soiden tilan selvitystöissä. SYKE:n hankkeessa on edelleen jatkettu paikkatietoaineistojen muokkaamista ja niiden pohjalta tehtäviä erilaisten soiden alueellisten esiintymisten ja tilan selvityksiä.

Vuonna 2015 toimintansa aloittaneeseen Luonnonvarakeskukseen (Luke) yhdistettiin Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT), Metsäntutkimuslaitos (Metla), Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) sekä maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen (Tike) tilastotehtävät. Luonnonvarakeskuksessa kehitetään luonnonvarataloutta sekä biotaloutta kokonaisvaltaisesti sekä tarkastellaan laajemmin niiden tarjoamia mahdollisuuksia. Tiiviimpi laitosrakenne tehostaa tietovarantojen, seurantojen ja tilastojen hyödyntämistä ja jalostamista sekä helpottaa tutkimusinfrastruktuurien ylläpitoa ja kehittämistä.

LYNET on ympäristö- ja luonnonvara-alan tutkimuslaitosten yhteistyöverkosto, jonka tavoitteena on lisätä joustavaa yhteistyötä hallinnonalojen tutkimuslaitosten sekä yliopistojen ja yritysten kanssa. Vuoden 2015 alusta LYNET -yhteistyöhön osallistuvat Luonnonvarakeskuksen, SYKE:n ja Eviran lisäksi GTK, Ilmatieteenlaitos, VTT sekä Maanmittauslaitoksen paikkatietokeskus⁵⁵. LYNET – tutkimusohjelmat käsittelevät tällä hetkellä ilmastomuutosta, Itämeren, biotaloutta, kestävästä maankäytöstä, kestävästä ruokajärjestelmästä sekä paikkatietoa. LYNET-yhteistyön laajeneminen avaa entistään paremmat mahdollisuudet hyödyntää jo olevaa tulosaineistoa sekä osaamista. Tutkimuslaitosten ja yliopistojen sekä yritysten yhteistyötä kehittämällä voidaan myös jatkossa paremmin hyödyntää olemassa olevia tutkimus- ja seuranta-aineistoja.

13. JOHTOPÄÄTÖKSET

Valtioneuvoston periaatepäätöksen toimeenpano on käynnistynyt kaikilla soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta osa-alueilla. Merkittävä osa soiden ja turvemaiden käytöstä ja suojelusta ohjaavista laeista on joko uudistettu tai ne uudistetaan

⁵³ <http://www.gtk.fi/tutkimus/tutkimushankkeet/pages/2162004.html> [21.5.2015]

⁵⁴ http://gtkdata.gtk.fi/Turvevarojen_tilinpito/index.html [20.5.2015]

⁵⁵ Geodeettinen laitos ja osa Tikestä yhdistyvät Maanmittauslaitokseen vuoden 2015 alusta.

lähitulevaisuudessa. Myös useita muita soiden ja turvemaiden käyttöä ohjaavia keskeisiä ohjauskeinoja on uudistettu viime vuosien aikana.

Vesienhoitosuunnitelmat ja vesienhoidon toteutusohjelma ovat keskeisiä ohjauskeinoja turvemaiden käytön haitallisten vesistövaikutuksien vähentämiseksi. Parhaillaan laadittavissa vesienhoitosuunnitelmissa ja toimenpideohjelmissa vuosille 2016–2021 linjataan kustannustehokkaat toimenpiteet, joilla vesien hyvä tila voidaan saavuttaa. Valtakunnallisen TASO-hankkeen tuloksia tulee jatkossakin viedä aktiivisesti osaksi käytännön toimintaa.

Kokemukset luonnontilaisuusasteikon käytöstä ovat olleet pääsääntöisesti myönteisiä, ja asteikko on tarjonnut työvälineen yleispiirteiseen, erityisesti maakuntatason suunnitteluun. Asteikon käyttöön kuitenkin liittyy vielä tulkinnanvaraisuutta ja asteikosta on erilaisia soveltamiskäytäntöjä eri puolilla maata. Ympäristöministeriön asettaman turvetuotannon ympäristön- ja luonnonsuojelun kansallisen koordinoinnin yhteistyöryhmä toimii jatkossa verkostona luonnontilaisuusasteikon soveltamiseen liittyvien kokemusten vaihtamiseksi.

Luonnontilaisuusluokan määrittämiseksi on suokokonaisuus ensin rajattava. Soiden yleispiirteiseen suunnitteluun soveltuvista rajausperiaatteista sopiminen valtakunnallisesti ja soiden koko maan kattavan rajausaineiston tuottaminen on suositeltavaa. GTK kehittää ja testaa vuoden 2015 aikana soiden ja suoaltaiden rajaamiseen soveltuvan paikkatietomenetelmän. Menetelmän avulla tehdään v. 2015 aikana koko maan kattava rajausaineisto ja se liitetään GTK:n tietovarantoihin ja tulee myös Internettiin.

Soidensuojelun täydennysohjelman valmistelua jatketaan vuoden 2015 syyskuun loppuun.

Ennallistamistyöryhmän (ELITE) työssä tarkastellaan heikentyneiden suoelinympäristöjen tilan parantamista osana Suomen kansainvälisiä sitoumuksia. ELITE:n soita käsittelevässä alatyöryhmässä pyritään määrittämään kustannustehokkaimmat keinot heikentyneiden suoekosysteemien tilan parantamiseksi. ELITE -työryhmän esityksen heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamiseksi on määrä valmistua kesäkuussa 2015.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSO) jatketaan vuoteen 2025 valtioneuvoston periaatepäätöksen (5.6.2014) mukaisesti. Luonnonsuojelulain uudistuksen luontotyyppisuojauskehittämisen sisältävän vaiheen on määrä alkaa vuonna 2015.

Ympäristönsuojelulain (527/2014) hyväksymisen yhteydessä antamassaan lausumassa eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa ympäristölupien joutuisaan käsittelyyn riittävät voimavarat sekä saattaa kiireellisesti valmiiksi uudistuksen, jolla ympäristölupamenettelyjä tehostetaan, kevennetään ja nopeutetaan sekä ympäristönsuojelulain muutoksenhakujärjestelmää uudistetaan selvittämällä valituslupan käyttöä ja mahdollisuus.

Ympäristönsuojelulain uudistuksen ensimmäisen vaiheen tavoitteena oli tehostaa ympäristönsuojelun lupamenettelyä ja lupien valvontaa. Uudistuksella parannettiin muun muassa suolajien ja suoluontotyyppien huomioon ottamista turvetuotantoa koskevassa ympäristölupaharkinnassa. Ympäristönsuojelulain toisessa vaiheessa lakia uudistettiin muun muassa luopumalla ympäristölupien automaattisesta tarkastusmenettelystä sekä lähtökohtaisesta määräaikaaisuudesta.

Ympäristönsuojelulain uudistuksen kolmannessa vaiheessa tavoitteena on arvioida ympäristönsuojelulain muutostarpeita, jotka koskevat muun muassa lupamenettelyn edelleen sujuvoittamista asianosaisten kuulemisen ja osallistumisoikeuksien varaamisen osalta sekä siirtymistä luvanvaraisuudesta toimialakohtaisten valtioneuvoston asetusten ja niihin liittyvien rekisteröintimenettelyjen käyttöön.

Ympäristöministeriön nimittämä arviointiryhmä⁵⁶ luovutti maaliskuussa 2015 raportin⁵⁷, jossa esitettiin keinoja ympäristöön kohdistuvien lupa- ja arviointimenettelyiden sujuvoittamiseksi ja tehostamiseksi. Tarkasteltavina olivat muun muassa menettelyjen päällekkäisyyksien vähentäminen, luvanvaraisuuden keventäminen ja valvonta sekä muutoksenhaun kehittäminen. Arviointiryhmä ehdottaa kaikkiaan 19 toimenpidettä ympäristömenettelyjen sujuvoittamiseksi, mm ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA -menettely) ja kaavoituksen nykyistä tehokkaampaa yhteensovittamista, ennakkoneuvotteluja koskevien säännösten lisäämistä lainsäädäntöön, lupavelvollisuuden keventämistä eräiltä osin, sähköisten menettelyjen kehittämistä sekä valituslupajärjestelmän laajentamista.

Metsälaki, metsänhoitoyhdistyslaki ja laki kestävän metsätalouden rahoituksesta on uudistettu osana metsälainsäädännön kokonaistarkastelua. Vaikutuksien seuraaminen ja arviointi osana metsätalouden seurantaa on tärkeää. Metsänhoidon laatua arvioidaan muun muassa metsäsertifiointijärjestelmien auditoinneissa sekä Suomen metsäkeskuksen tekemässä yksityismetsien luonnonhoidon laadun arvioinnissa⁵⁸. Metsäenergian käytön kasvusta kohdentuu jatkossa merkittävä osa myös turvemaiden metsiin. Jatkossa tarvitaankin päätöksenteon tueksi tietoa siitä, miten metsäenergian korjuu suometsissä vaikuttaa luonnon monimuotoisuuteen sekä ravinne- ja hiilitaseeseen.

Soiden ja turvemaiden käytön ja ennallistamisen ilmastovaikutuksiin liittyvää tutkimusta ja vaikutusten arvioinnin kehittämistä tulisi edelleen kehittää ja tehostaa, jotta voidaan vähentää turvemaiden päästöihin liittyviä epävarmuuksia ja jatkossa kohdentaa toimenpiteitä siten, että samalla minimoidaan mahdolliset haitalliset ilmastovaikutukset. Myös arvioita Suomen hiilivarannoista ja niiden kertymisistä on tarpeellista tarkentaa.

Periaatepäätöksessä esitettyä maanvaihtomekanismia tarkasteltiin pilottihankkeessa. Hankkeen loppuraportista saatujen lausuntojen perusteella edellytyksiä ehdotetun vaihtomaavarannon perustamiseksi ei ole. Lausuntojen mukaan vapaaehtoisten tilusjärjestelyjen edistämällä voitaisiin kuitenkin edistää arvokkaiden kohteiden saamista suojeluun sekä myös merkittävästi muuttuneiden soiden kohdentamista elinkeinotoimintaan.

Periaatepäätöksen linjausten vaikuttavuuden arviointi tavoitteiden toteuttamiseksi on toistaiseksi vaikeaa, koska periaatepäätöksen hyväksymisestä on vain kaksi vuotta aikaa. Linjausten ja toimenpiteiden vaikutukset näkyvät suoekosysteemeissä ja vesistöissä vasta useamman vuoden kuluttua. Jatkossa on tärkeää viedä edelleen periaatepäätöksen linjauksia osaksi eri hallinnonalojen soiden käyttöön ja suojeluun liittyvää valmistelua ja päätöksentekoa.

⁵⁶ http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tarastin_ryhma_sujuvoittamaan_ymparistoh%2831837%29 [20.5.2015]

⁵⁷ [http://www.ym.fi/fi-FI/Tarastin_ryhma_19_ehdotusta_ymparistomen\(32942\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Tarastin_ryhma_19_ehdotusta_ymparistomen(32942)) [3.6.2015]

⁵⁸ <http://www.metsakeskus.fi/luontolaadun-arviointi#.VKJ3SADE8> [20.5.2015]

Suot, turvemaat ja turvevarat ovat tärkeä kansallinen luonnonvara, jonka kestävällä ja vastuullisella käytöllä sekä suojelulla voidaan saada merkittävä yhteiskunnallinen, taloudellinen ja ekologinen hyöty valtakunnallisella ja alueellisella tasolla. Suomalainen suoluonto on maailmanlaajuisesti arvioituna arvokas, turvemaiden metsillä on merkitystä metsä- ja biotalouden tavoitteiden saavuttamisessa ja turvepellot ovat tärkeitä kotimaiselle ruokaturvalle. Kotimaisena energialähteenä turpeella on aluetaloudellista merkitystä ja sillä on edelleen tärkeä rooli huoltovarmuuden turvaamisessa erityisesti taajamien lämmöntuotannon sekä sähkön ja lämmön yhteistuotannon tukipolttoaineena sellaisissa laitoksissa, joissa käytetään puupolttoaineita ja muuta biomassaa.

